

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Problematika organického zemědělství v Jižní Americe

Rozálie Hovořáková

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Zdeněk OPRŠAL, Ph.D.
Mezinárodní rozvojová studia
Olomouc 2021

Já, Rozálie Hovořáková, prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím citovaných zdrojů uvedených v seznamu literatury.

V Olomouci dne 8.4.2021

.....

Rozálie Hovořáková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé kvalifikační práce Doc. Mgr. Zdeňku Opršalovi, Ph.D. za odborné vedení práce, trpělivý přístup a cenné rady.

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

Jméno a příjmení: **Rozálie HOVOŘÁKOVÁ**
Osobní číslo: **R180293**
Adresa: **Hnězdenská 4, Praha – Troja, 18100 Praha 81, Česká republika**
Téma práce: **Problematika organického zemědělství v Jižní Americe**
Téma práce anglicky: **The issue of organic farming in South America**
Vedoucí práce: **Mgr. Zdeněk Opršal, Ph.D.**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Zásady pro vypracování:

Organické zemědělství je rozšiřujícím se fenoménem v Jižní Americe. I přes existující překážky je organické zemědělství vnímané jako vhodná alternativa konvenční zemědělské produkce. Tato práce se bude zabírat vývojem organického zemědělství v Latinské Americe, problematikou certifikace a trhu s organickými produkty z Jižní Ameriky.

Seznam doporučené literatury:

CATIA, FAO, FIDA a RUTA. *Agricultura Orgánica: una herramienta para el desarrollo rural sostenible y la reducción de la pobreza*. [online] Costa Rica, 2003. [cit. 2020-04-27] Dostupné z: <http://www.fao.org/3/a-at738s.pdf>
DAMIANI, Octavio. *The Adoption of Organic Agriculture Among Small Farmers in Latin America and the Caribbean*. 2003. [online] [cit. 2020-04-27] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/305682235_The_Adoption_of_Organic_Agriculture_Among_Small_Farmers_in_Latin_America_and_the_Caribbean
GARIBAY, Salvador V. a UGAS, Roberto. *Organic Farming in Latin America and the Caribbean*. In: Willer, Helga and Kilcher, Lukas (Eds.). *The World of Organic Agriculture – Statistics and Emerging Trends 2010* [online] Bonn: IFOAM; Frick: FIBL, 2010, s. 176-185. [cit. 2020-04-27]. ISBN 978-3-940946-67-6. Dostupné z: <https://orgprints.org/17931/1/garibay-ugas-2009-world-organic-agriculture.pdf>
FIBL a IFOAM. *The World of Organic Agriculture – Statistics and Emerging Trends 2019*. [online] Bonn: IFOAM; Frick: FIBL 2019 [cit. 2020-04-27] Dostupné z: <https://shop.fibl.org/chen/mwdownloads/download/link/id/1202/>

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Podpis vedoucího pracoviště:

Datum:

Abstrakt

Organické zemědělství je rozšiřujícím se fenoménem v Jižní Americe. Tato práce se zabývá vývojem a aktuální situací organického zemědělství v Jižní Americe, problematikou certifikace a trhu s biopotravinami z Jižní Ameriky zejména v rámci Evropské unie. I přes existující překážky je organické zemědělství vnímané jako vhodná alternativa konvenční zemědělské produkce. Zčásti se také pojednává o komparativních výhodách a slabinách provozování ekologických farem v Jižní Americe.

Klíčová slova: organické zemědělství, ekologické zemědělství, Jižní Amerika, zemědělství, biopotraviny, import biopotravin do EU

Abstract

Organic farming is a growing phenomenon in South America. This work deals with the development and current situation of organic farming in South America, the issue of certification and the market for organic products from South America, especially within the European Union. Despite existing barriers, organic farming is perceived as a suitable alternative to conventional agricultural production. In part, it also discusses the comparative advantages and weaknesses of operating organic farms in South America.

Key words: organic agriculture, South America, agriculture, organic food, import of organic food

Obsah

Seznam tabulek a grafů	8
1 Úvod.....	9
2 Metody	10
3 Ekologické zemědělství a jeho globální trendy.....	12
3.1 Ekologické zemědělství.....	12
3.2 Terminologie	13
3.3 Globální trendy.....	14
4 Ekologické zemědělství v Jižní Americe	16
4.1 Rozloha ekologicky certifikované zemědělské plochy	16
4.2 Certifikace	21
4.3 Státní podpora	25
4.4 Ekologické zemědělství a rozvoj venkova	26
5 Trh s biopotravinami z regionu Jižní Ameriky	28
5.1 Import biopotravin z Jižní Ameriky do Evropské unie	28
5.1.1 Káva	30
5.1.2 Kakaové boby.....	33
5.1.3 Banány.....	35
5.2. Propagace ekologického zemědělství v rozvinutých zemích	39
Závěr.....	43
Zdroje	44

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Ekologicky certifikovaná zemědělská plocha v jednotlivých světových regionech 2018	14
Tabulka 2: Podíl plochy ekologického zemědělství v celkovém zemědělství v roce 2018	18
Graf 1: Ekologicky certifikovaná zemědělská plocha v zemích Jižní Ameriky v milionech hektarů (2000-2018)	17
Graf 2: Ekologicky certifikovaná zemědělská plocha v jednotlivých zemích Jižní Ameriky v roce 2018 v milionech hektarů	18
Graf 3: Podíl (%) množství celkového importu biopotravin podle kategorií 2018 a 2019	29
Graf 4: Rozloha ekologické produkce kakaových bobů v Jižní Americe v ha (2018).....	33
Graf 5: Rozloha plantáží bio banánů v zemích Jižní Ameriky v hektarech (2005-2018)	36
Graf 6: Průměrná produkce certifikovaných banánů mezi lety 2008-2016	37
Graf 7: Podíl vybraných firem ve světovém banánovém exportu (2002 a 2013), v objemu, ..	39
Graf 8: Relativní četnost vyhledávání pojmů "organic agriculture", "organic farming" a "palm oil" ve vyhledávači Google Trends od roku 2004 po současnost	40
Graf 9: Četnost vyhledávání konkrétních pojmů ve Spojeném království od roku 2004 po současnost.....	41

1 Úvod

V dnešní době jsme svědky zvyšujícího se zájmu a povědomí o ekologickém zemědělství. Udržitelnost zemědělské výroby se stala globálním politickým tématem s mediálním dopadem, často ve spojení s klimatickou změnou. Prosazuje více holistický a šetrnější přístup k půdě a zemědělské produkci potravin. Z globální perspektivy je udržitelné zemědělství definováno programovým cílem Organizace spojených národů v rámci jednoho ze sedmnácti cílů udržitelného rozvoje (SDGs – Sustainable Development Goals).

Díky iniciativám mezinárodních, národních i lokálních institucí a aktivistů roste zájem společnosti o udržitelnost. Stále více lidem začíná záležet na tom, odkud pochází jejich potraviny, a jak byly vypěstovány a zpracovány. S tím souvisí i zvyšující se poptávka po biopotravinách. Jižní Amerika je díky své různorodosti v produkci důležitou součástí rozvoje ekologického zemědělství.

Řešení tématu ekologického zemědělství je důležité z několika důvodů, například dnes využívané moderní technologie v mnohých případech nejsou šetrné k půdě. Existují vědecké studie potvrzující, že nadměrné používání agrochemikálií v konvenčním zemědělství má nepříznivé dopady na různé složky životního prostředí, zejména půdu. Konvenční zemědělství klade důraz na maximalizaci výnosů bez ohledu na nepříznivé dopady na životní prostředí. Ekologické zemědělství nabízí environmentálně i sociálně šetrnou alternativu ke konvenční průmyslové zemědělské výrobě.

Cílem této práce je popsat aktuální situaci ekologického zemědělství ve státech Jižní Ameriky. Dále se bude práce zabývat otázkou importu jihoamerických biopotravin do Evropské unie, jednoho z největších a nejdůležitějších odběratelů biopotravin. A v závěrečné části, jak poptávka biopotravin ovlivňuje produkci ekologického zemědělství v Jižní Americe a jaká je mediální rezonance pojmů spojených s ekologickým zemědělstvím na internetu.

Z důvodu rozsahu práce a dostupnosti dat byly pro práci zvoleny vybrané státy a závislá území regionu Jižní Ameriky, konkrétně Argentina, Bolívie, Brazílie, Guyana, Chile, Ekvádor, Kolumbie, Paraguay, Peru, Surinam, Uruguay, Venezuela, Falklandy (br.), Francouzská Guyana (fr.) a Jižní Georgie (br.).

2 Metody

V této bakalářské práci byla použita metoda literární rešerše. Jedním ze stěžejních zdrojů této práce jsou ročenky globálních organizací. Obecná data a informace o ekologickém zemědělství jsou za posledních dvacet let každoročně zpracovány v dokumentu *The World of Organic Agriculture, Statistics and Emerging Trends* vydávané za spolupráce organizací FiBL a IFOAM – Organics International.

FiBL je výzkumný ústav ekologického zemědělství, který sídlí v Evropě a má své pobočky zejména v německy mluvících zemích a ve Francii. Je jedním z hlavních uznávaných světových institutů v oblasti ekologického zemědělství. Zaměřuje se na poradenskou činnost a školení zemědělců. Podporuje mezinárodní rozvoj ekologického zemědělství po celém světě. V rámci studií a výzkumů spolupracují s dalšími organizacemi jako IFOAM – Organics International, FAO – Organizace pro výživu a zemědělství a s národními a mezinárodními institucemi jako například Evropská unie (FiBL, 2021).

IFOAM je německá organizace založena roku 1972 a dnes působí ve více než sto zemích světa. Cílem IFOAM je postupný světový přechod na udržitelné formy zemědělské výroby. Tato organizace deklaruje snahu o vytvoření podmínek pro rozvoj ekologického zemědělství, podporu farmářů, zvyšování povědomí o potřebě změny směrem k udržitelné zemědělské produkci a prosazení politik podporujících agroekologické postupy (IFOAM, 2021).

Důležitými zdroji pro získání informací ohledně importu vybraných biopotravin na evropský trh byly internetové stránky *CBI-Centre for the Promotion of Imports from developing countries* (Centrum pro podporu dovozu z rozvojových zemí) a dokumenty vydané Evropskou komisí. CBI je nizozemská organizace financovaná nizozemským ministerstvem zahraničních věcí. Podporuje vývoz z rozvojových zemí do Evropské unie a snaží se tím o jejich udržitelný hospodářský rozvoj. Poskytují inspirativní zprávy a statistiky o importované bio kávě a kakau do Evropské unie a informace o poptávce a spotřebě těchto tropických plodin (CBI, 2021). Evropská komise poslední dva roky vydává stručnou analýzu o celkovém ročním importu ekologicky zpracovaných/vypěstovaných potravin do EU. Tyto dokumenty posloužily jako informační zdroj pro aktuální přehled celkového trhu s biopotravinami v EU.

Dále byly v této práci použity data z databáze FiBL survey, zaměřené na ekologické zemědělství (EZ), a z FAOSTAT, databáze od Organizace pro výživu a zemědělství (FAO).

FiBL survey shromažďuje data ohledně EZ, tudíž byly odtud čerpány data o rozlohách území ekologicky pěstovaných plodin a celkově rozlohách území EZ jednotlivých zemí Jižní Ameriky. FAOSTAT poskytuje informace a data související se zemědělstvím ze všech zemí světa. Tato databáze byla využita k porovnání dat týkajících se konvenčního a ekologického zemědělství. Data z těchto zdrojových materiálů byla použita k vytvoření vlastních grafů a tabulek, které slouží k ilustraci časových trendů i geografického rozložení produkce ekologického zemědělství v zemích Jižní Ameriky.

I přes využití výše uvedených zdrojů zůstávají data k ekologickému zemědělství zřejmým limitem této práce. Ročenky od organizací FiBL a IFOAM obsahují statistiky a informace zaměřené na celou Latinskou Ameriku a Karibik. Tudíž obsažené informace musely být pokaždé upraveny tak, aby co nejvíce odpovídaly vybranému regionu této práce, Jižní Ameriky. Obecně data a statistiky EZ nejsou jednoduše dostupná (nebo třeba pro některé země ani neexistují) narozdíl od dat pro konvenční zemědělství. Například ani v evropské nomenklatuře s obchodovanými produkty neexistují specifické kódy pro biopotraviny.

Název práce byl zvolen jako „Problematika organického zemědělství Jižní Ameriky“, ale při terminologickém průzkumu se ukázalo, že pojem „organic“ je spíše brát jako anglický ekvivalent k českému slovu „ekologický“. Tudíž v práci je používán termín ekologické zemědělství.

3 Ekologické zemědělství a jeho globální trendy

S rozrůstající se světovou populací a měnícími se stravovacími návyky se zvyšuje poptávka po potravinách – současně se zvyšuje tlak na přírodní zdroje, které jsou k zemědělské výrobě zapotřebí. Pro zajištění potravinové bezpečnosti je kritickým faktorem půda, a proto by mělo být prioritou její ochrana a udržitelné obhospodařování.

Tento princip je na mezinárodní úrovni zakotven v mezinárodních rozvojových cílech, konkrétně ve druhém ze sedmnácti Cílů udržitelného rozvoje (Sustainable Development Goals – SDGs). Tento cíl se zaměřuje na ukončení hladu do roku 2030 a v rámci tohoto cíle je prosazováno i zajištění udržitelných systémů výroby potravin, zavedení šetrných zemědělských postupů pro zachování ekosystémů a postupné zlepšení kvality půdy (OSN). Splněním tohoto cíle je možné docílit potravinové bezpečnosti díky stabilizaci půdního fondu, dále pak zachování biodiverzity a dostupnosti čistých zdrojů pitných vod. Ekologické zemědělství přispívá i dalším cílům udržitelného rozvoje jako např. SDG 3 – Zdraví a kvalitní život, SDG 12 – odpovědná výroba a spotřeba a SDG 13 – Klimatická opatření (IFOAM, 2020).

3.1 Ekologické zemědělství

Ekologické zemědělství je způsob zemědělské produkce, který se vyhýbá syntetickým agrochemikáliím, průmyslovým hnojivům a geneticky modifikovaným organismům (GMOs). Základním principem je využití environmentálně šetrných postupů a strategií pro udržitelnost a ochranu biodiverzity a půdy. Podporuje snižování znečištění vzduchu, vody a půdy. Na ekologické zemědělství je nahlíženo jako na udržitelnou zemědělskou produkci bez větších škodlivých dopadů na životní prostředí. Může být však vnímáno i jako organizační systém se společnými hodnotami udržitelnosti anebo jako obchodní příležitost (Biofach, 2011, 2).

Valné shromáždění IFOAM definovalo v roce 2008 EZ jako „výrobní systém, který udržuje zdraví půdy, ekosystémů a lidí. Spíše se opírá o ekologické procesy, biodiverzitu a cykly přizpůsobené místním podmínkám než o použití vstupů s nepříznivými účinky. Ekologické zemědělství kombinuje tradici, inovace a vědu ve prospěch sdíleného prostředí a podporu spravedlivých vztahů a dobré kvality života pro všechny zúčastněné.“ (IFOAM, 2021)

Hlavní rozdíly mezi konvenčním a ekologickým zemědělstvím je, že EZ upřednostňuje kvalitu před kvantitou. Finanční výdělek za prodej úrody je pro farmáře EZ stejně důležitý jako ochrana

půdy a životního prostředí. V praxi to může znamenat používání pouze organických hnojiv, pestrý osevní postup, mnohostrannost plodin a šetrné postupy při obdělávání půdy (Petr a Dlouhý, 1992, 224).

3.2 Terminologie

Ekologické zemědělství je hlavním alternativním proudem zemědělství. Pojem udržitelné zemědělství je širší a zastřešuje mnoho metod a směrů, jako například organické, biologicko-dynamické a biologické zemědělství (Dvorský a Urban, 2014, 10). Společné cíle těchto přístupů jsou trvale vyvážené agrosystémy a vyhýbání se použití průmyslových hnojiv a pesticidů. Mimo nich se tyto alternativní směry se od sebe mohou lišit svým filozofickým pojetím nebo praktickými opatřeními ovlivněnými místem vzniku (Petr a Dlouhý, 1992, 225).

Organické zemědělství vzniklo v rámci nesouhlasu používání škodlivých chemikálií v zemědělství. Jedním z prvních hlavních představitelů tohoto typu zemědělství je Albert Howard. Zkoumal kompostování organického odpadu v zemědělství a jeho následné využití k tvorbě humusu jako hnojiva. Tím docházelo k recirkulaci organických látek v půdě. Tato metoda se pak stala základem organického zemědělství a byla rozšířena zejména v anglofonních zemích. Podstatou tohoto typu zemědělství je, užívání čistě organických hnojiv. Definice organického zemědělství vlastně odpovídá obecné definici EZ (Petr a Dlouhý, 1992, 226). Dnes je název organické zemědělství spíše bráno jako anglický ekvivalent (*organic*) EZ. Biologické zemědělství je zase označení EZ v německy mluvících zemích. Biodynamické zemědělství vychází z duchovních věd antroposofie podle Rudolfa Steinera a bývá často spojené s komunitním životem (Dvorský a Urban, 2014, 10). Všechny tyto směry sdílejí základní principy EZ.

Obecně pojem udržitelnost znamená uspokojování potřeb lidské společnosti v přítomnosti bez toho, aniž bychom jakkoliv omezovali možnosti budoucích generací naplňovat své potřeby. V zemědělství by se udržitelnost dala popsat jako užívání takových postupů, které nenarušují přirozené procesy a nemají zásadní negativní dopady na životní prostředí. Je to tedy velice podobný popis jako má EZ a těžko hledat mezi těmito pojmy rozdíl. Na udržitelné zemědělství je nahlíženo jako na více celostní než na EZ.

3.3 Globální trendy

Analýza globálních i lokálních trendů v rámci EZ je limitována obtížně dostupnými daty, která nejsou často jednotná z hlediska metodiky výkaznictví národních statistických úřadů. Data dodnes nejsou jednoduše dostupná nejen pro země Jižní Ameriky, ale ani v ostatních zemích praktikující EZ. Přibližně 78 % zemí poskytuje oficiální záznamy o EZ, které však často nejsou jednotně klasifikovány. Evropská unie zastřešuje a prosazuje jednotnou klasifikaci biopotravin jednotlivých členských států. Dostupná data v této práci vycházejí zejména z dokumentu vydaným ve spolupráci organizací IFOAM a FiBL.

V roce 2018 vykazovalo celkem 186 zemí aktivity v oblasti ekologického zemědělství. V tomto roce bylo registrováno přes 71 milionu hektarů ekologicky obhospodařované půdy, což je o 60 milionů hektarů více než před dvaceti lety (FiBL a IFOAM, 2020, 19). Polovina této plochy se nachází v Oceánii, konkrétně v Austrálii, kde však 96 % certifikované oblasti tvoří trvalé travní porosty využívané k chovu dobytka (FiBL a IFOAM, 2020, 300).

Podíl ekologicky obhospodařované plochy z celkové zemědělsky obdělávané plochy je 1,5 %. V tabulce č.1 jsou uvedeny rozlohy zemědělských ploch pod režimem ekologického zemědělství a podíl jednotlivých světových regionů v EZ. Oceánie má největší podíl světové ekologicky certifikované zemědělské plochy - 50 %, za ní následuje Evropa s 22 % a poté Latinská Amerika a Karibik s 11 %.

Ekologicky certifikovaná zemědělská plocha v jednotlivých regionech 2018		
Region	Zemědělská plocha v režimu EZ v mil. ha	Podíl na celkové výměře zemědělských ploch v režimu EZ
Afrika	2	3%
Asie	6,5	9%
Evropa	15,6	22%
Latinská Amerika a Karibik	8	11%
Severní Amerika	3,3	5%
Oceánie	36	50%
Svět	71,5	100%

Tabulka 1: Ekologicky certifikovaná zemědělská plocha v jednotlivých světových regionech 2018, Zdroj: *The World of Organic Agriculture Statistics and Emerging Trends 2020*

Země s největší ekologicky certifikovanou zemědělskou plochou (ECZP) jsou Austrálie (50% podíl z celkové světové ECZP), Argentina (5,1 %) a Čína (4,4 %) (FiBL a IFOAM, 2020, 19). Pod ECZP spadá obdělávaná půda, ale také trvalé travní porosty (pastviny), které tvoří dvě třetiny z celkové ECZP. Orná půda v ekologickém zemědělství činí 18 % a plocha s trvalými plodinami tvoří 7 % z celkové ECZP. Mimo ECZP existují další certifikované oblasti jako například divoká příroda a lesy, které jsou využívány ke sběru místních produktů jako bobulovité plody a houby, značené jako „bio“. Dále také plochy věnované jiným aktivitám pod ekologickým režimem jako například včelařství. (FiBL a IFOAM, 2020, 21).

Trh s biopotravinami celkově roste, jejich spotřeba se hlavně koncentruje v USA, EU a v Japonsku (tudíž poptávka se koncentruje zejména v bohatších státech). Světový roční obrat biopotravin v prodejních cenách v roce 2018 byl přes cca 95 miliard euro, v přepočtu asi 2,5 bilionu českých korun (FiBL a IFOAM, 2020, 22). V České republice byl v roce 2018 celkový obrat z prodeje (dovoz a produkce) přibližně 4,4 miliardy korun. V porovnání s rokem 2017 jde v ČR o 33% nárůst (Bílý, 2020).

Standardy a legislativy EZ byly v roce 2019 pevně ustanoveny již v 84 zemích a v 17 zemích byly v procesu zavádění. Evropská unie bude v roce 2022 zavádět nové legislativy a předpisy týkající se produkce, kontrol, obchodu a prosazování skupinové certifikace. Ta seskupuje farmáře z nízko a středně příjmových podmínek do skupin a snižuje tím náklady za jednotnou certifikaci skupiny. Skupinové certifikace by podle nové regulace měli být povolené ve všech zemích včetně zemí EU (podle předchozích pravidel byly povoleny pouze v rozvojových zemích) (FiBL a IFOAM, 2020, 23).

4 Ekologické zemědělství v Jižní Americe

Region Jižní Ameriky je charakterizován biologickou diverzitou (hlavně díky Amazonii) s nižším stupněm industrializace než v rozvinutých zemích. Většina vyprodukovaných biopotravin v regionu pochází od malých producentů. Ekologické zemědělství zemí Jižní Ameriky se soustředí zejména na pěstování kávy, kakaa a tropického ovoce (FiBL a IFOAM, 2020, 267).

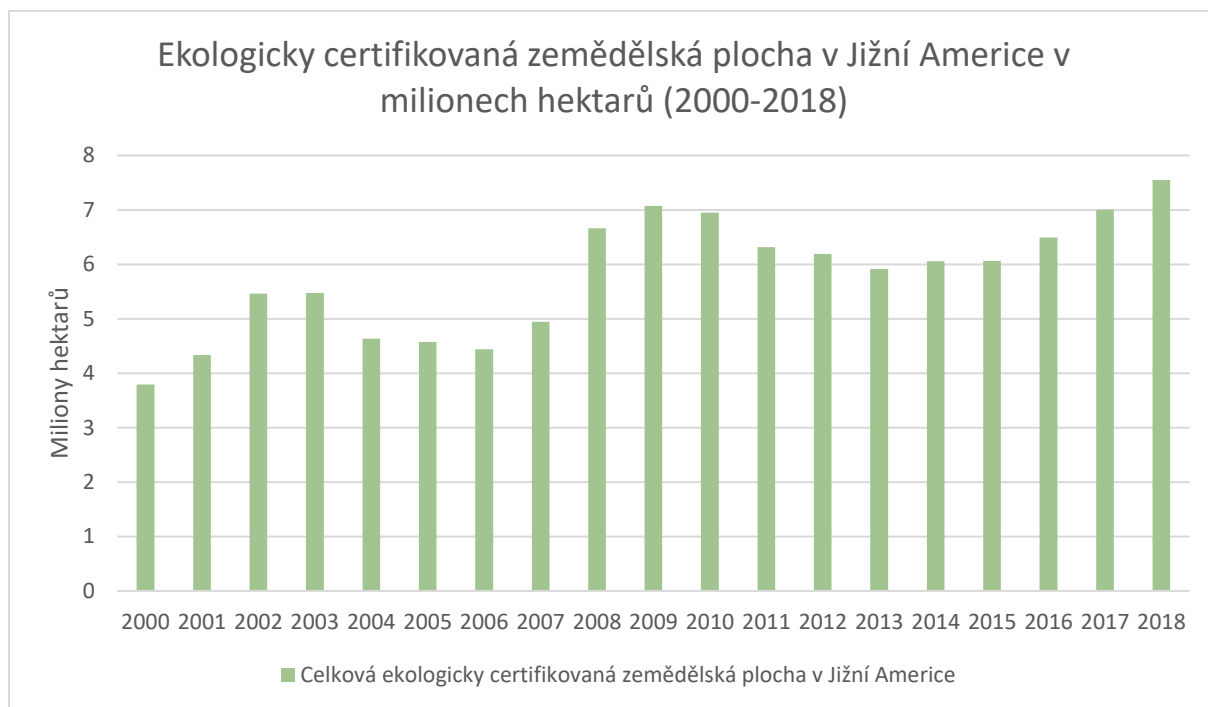
V 90. letech minulého století se měnila politická a sociální struktura v některých zemích Jižní Ameriky a v rámci transformace se začala propagovat i agroekologie, ekologická produkce a udržitelný rozvoj venkova. V roce 1992 na konferenci IFOAM v São Paulu bylo vytvořeno Latinsko-americké agroekologické hnutí (MAELA) a později roku 2000 vznikla samostatná regionální latinsko-americká sekce IFOAM. V roce 2007 pak vznikla Vědecká společnost agroekologie (Scientific society of Agroecology – SOCLA), která se snažila zvýšit přínos akademického sektoru v agroekologii a rozšířit tím ekologické zemědělství jako sociální změnu a možnost nových obchodních příležitostí (FiBL a IFOAM, 2019, 262).

Po roce 2000 se začalo veřejně diskutovat o zemědělství rodinných farem, potravinové bezpečnosti a výživě, později pak i v rámci naplňování cíle SDG 2 (ze 17 cílů udržitelného rozvoje vydaných OSN). Tato důležitá témata byla většinou přímo spojována s agroekologií a začaly se podporovat různé pomocné projekty zejména pod záštitou organizací IFOAM a FiBL (FiBL a IFOAM, 2019, 263).

4.1 Rozloha ekologicky certifikované zemědělské plochy

Latinská Amerika má přibližně rozlohu ekologicky certifikované zemědělské plochy kolem 8 milionů ha a z toho Jižní Amerika tvořila v roce 2018 7,6 milionů ha. Z grafu č.1 s průměrnou ECZP v Jižní Americe vychází, že po roce 2013 její celkový průměr stoupá. Skutečnost je taková, že rozloha ECZP se zvětšuje hlavně v zemích Argentina, Brazílie a Uruguay, které se zároveň mohou pyšnit nejrozšířenějšími ECZP v Jižní Americe. Argentina má ECZP o rozloze 3,63 mil. ha (pro porovnání, je to přibližná plocha poloviny území ČR), Uruguay s 2,15 mil. ha

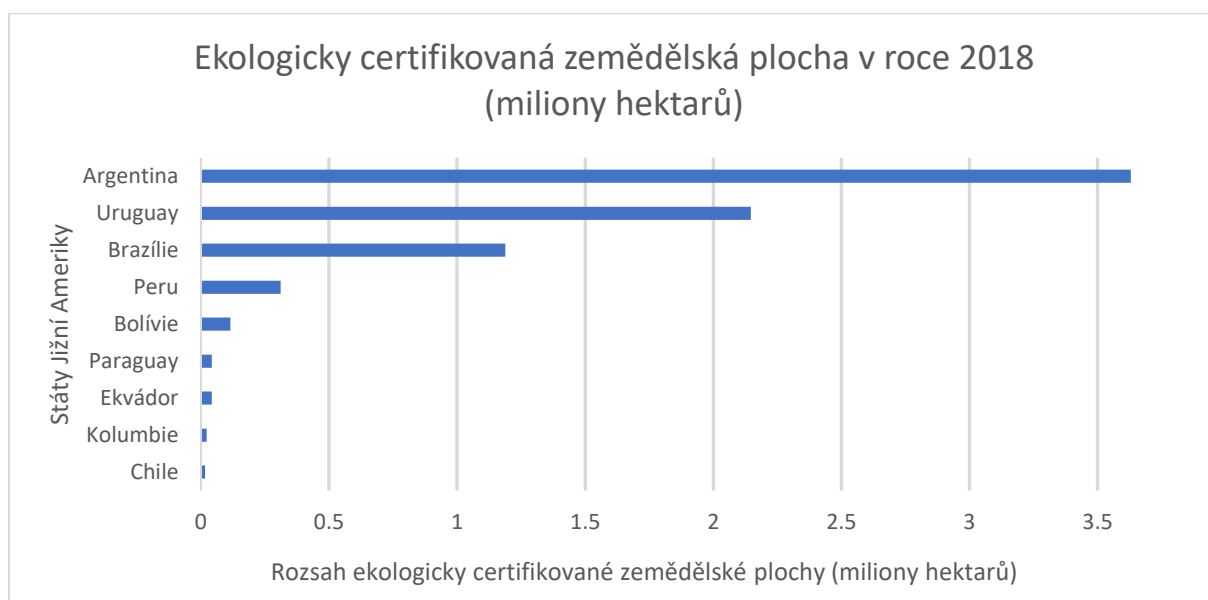
a Brazílie s 1,2 mil. ha. Uruguay má zároveň nejvyšší podíl ECZP na celkovou místní zemědělskou plochu a to až 15% (FiBL a IFOAM, 2020, 272).

Graf 1: Ekologicky certifikovaná zemědělská plocha v zemích Jižní Ameriky v milionech hektarů (2000-2018) Zdroj: FiBL survey

Naopak v Peru, Kolumbii, Ekvádoru a na Falklandách se za posledních 5 až 10 let rozloha ECZP postupně zmenšuje. V Ekvádoru dokonce mezi lety 2008-2018 se rozloha zmenšila skoro na polovinu (FiBL survey). Dramatické poklesy v minulosti měly Chile a Paraguay. Ze statistických údajů vyplývá, že Chile měla za posledních 15 let významný pokles ECZP. V roce 2003 dosahovala plocha ECZP přes 671 000 ha a po roce rozloha klesla na 21 000 ha. Za propadem stály dvě velké farmy z oblasti Patagonie zaměřené na chov ovcí, které si neobnovily certifikaci. Do roku 2018 dokonce ECZP klesla na 16 305 ha (FiBL survey). V Paraguay tvoří 90 % exportu ekologické produkce cukr. Přičemž v roce 2004 rozloha ECZP dosahovala 91 000 ha a po dvou letech klesla pod 20 000 ha. Tento pokles pravděpodobně zapříčinil světový propad ceny konvenčního cukru (FiBL a IFOAM, 2007, 172).

U dalších zemí Jižní Ameriky jsou rozlohy ECZP prakticky zanedbatelné (například Venezuela – 50 ha, Guyana – 4 200 ha).

Graf 2: Ekologicky certifikovaná zemědělská plocha v jednotlivých zemích Jižní Ameriky v roce 2018 v milíonech hektarů, Zdroj: FiBL survey

Podíl zemědělské plochy veden v režimu EZ v porovnání s celkovou výměrou zemědělské půdy je ve většině zemí menší než 1 %. Výjimku tvoří Uruguay, kde podíl EZ na celkovém zemědělství tvoří skoro 15 %, dále Argentina s 2,4 % a Peru s 1,3 % (viz. Tabulka 2).

Stát	Ekologicky certifikovaná zemědělská plocha v mil. ha	Celková zemědělská plocha v mil. ha	Podíl EZ na celkovém zemědělství
Uruguay	2,15	14,45	14,86%
Argentina	3,63	148,70	2,44%
Peru	0,31	23,69	1,31%

Tabulka 2: Podíl plochy ekologického zemědělství v celkovém zemědělství v roce 2018, Zdroj: World Bank, *The World of Organic Agriculture, Statistics and Emerging Trends 2020*

Jedním z důvodů, proč se v některých jihoamerických zemích tolik EZ nerozvíjí, může být například faktická nemožnost nalezení ekologicky nezávadného způsobu zabránění napadení rostlin některými nemocemi a škůdci. U kávovníku je to například kávová rez (*Hemileia vastarix*), která když napadne oblast s kávovníkem, musí se celá vysekat a vysadit znovu, což může pro farmáře znamenat výpadek na několik let a mít tudíž likvidační dopad pro jejich obživu (Nair, 2010, 197). Dále to může být nedostatečný zisk z prodeje, který ani nepokrývá celkové produkční náklady, což pro farmáře rozhodně není motivující. Dalším příkladem může být soutěživost mezi jednotlivými certifikacemi jako Fairtrade nebo Rainforest Alliance, některé standardy totiž povolují určité chemikálie. To pro farmáře znamená menší změny k přechodu na udržitelnou zemědělskou produkci (Garibay a Ugas, 2010, 177). Dalším důvodem může být nízká cenová konkurence s tradičními produkty nebo významné cenové

pohyby na komoditním trhu (viz. zmíněný případ Paraguaye a pokles světových cen cukru v roce 2005) (FiBL a IFOAM, 2007, 172).

Rozdělení užití půdy

Ne všechny země Jižní Ameriky statisticky vykazují data vhodná pro rozdělení užití půdy pro konvenční a ekologické zemědělství. Statisticky je podchyceno 87 % plochy půdy pod ekologickým režimem. Většinu plochy z celkové ECZP v Jižní Americe zabírají trvalé travní porosty (pastviny), cca 74 %, a orná půda zabírá pouze 4 %. Nejdůležitější ekologické produkty orné půdy jsou zejména obiloviny, quinoa a cukrová třtina. Trvalé plodiny zabírají 9 %, kde hlavními produkty jsou káva (Peru), kakao (Peru a Ekvádor) a tropické ovoce - hlavně banány z Ekvádoru (FiBL a IFOAM, 2020, 271).

Vedle půdy zemědělsky využívané existuje varianta ekologicky certifikované plochy i například v původní formě divoké přírody. V Jižní Americe bylo z posledních dat v roce 2018 pod ekologickou správou skoro 2,5 mil. ha divoké přírody, nejrozlehlejší je v Brazílii – 1,2 mil. ha, dále v Bolívii a Peru. Oproti předešlému roku 2017 nastal propad přes 400 000 ha hlavně v Argentině a Chile (FiBL a IFOAM, 2019, 272). Oblasti jsou využívány zejména k pěstování ořechů, hub a palmových srdcí (zelenina, která se získává z jádra stromů různých druhů palm). Data nejsou dostupná pro všechny oblasti, tudíž číslo rozlohy může být ještě vyšší (FiBL a IFOAM, 2020, 271).

Producenti

Ekologických producentů na Jižní Ameriku připadá kolem 157 000, přičemž nejvíce koncentrování jsou v Peru, kde hospodaří přes 103 000 ekologických zemědělců. Za Peru je další v pořadí Brazílie se 17 500 producenty (FiBL a IFOAM, 2020, 274). Čísla mohou být v realitě vyšší, protože v některých zemích se uvádí pouze počet ekofarek či podniků. V Paraguay byl největší propad počtu producentů mezi roky 2017-2018, kdy se jejich počet snížil z 58 000 na pouhých 5 100. Důvodem je již zmíněný propad ceny konvenčního cukru (FiBL a IFOAM, 2019, 271).

Argentina

Má největší rozlohu ECZP, ve světovém měřítku je druhá za Austrálií (FiBL a IFOAM, 2020, 271). Argentina má velkou výhodu, že se na jejím severozápadním území vyskytují velmi úrodné půdy – černice, bohaté na organickou hmotu a jsou ideální pro intenzivní zemědělství.

Pěstuje se zde především sója a obiloviny (Fňukal, 2015, 70). Plocha pro EZ v této oblasti tvoří pouze 7 % z celkové ECP a zbylých 93 % ECZP tvoří pastviny zejména v jižních provinciích (SENASA, 2020, 6-7). Většina produktů ekologického zemědělství je exportována.

Brazílie

Brazílie je druhá v pořadí co se týče rozlohy ECZP v regionu. Mezi její produkované biopotraviny patří například acai, cukrová třtina, bavlna, káva, kakao, kešu, brazilský ořech, yerba maté, hovězí maso a mléčné produkty. Pro Brazílii je důležitý jak zahraniční, tak i domácí obchod, který se stále rozvíjí. Biopotraviny jsou prodávány na místních trzích a vytváří tak přímý vztah mezi producentem a konzumentem. Pokud farmář není certifikovaný, musí se zaregistrovat pod ministerstvo zemědělství, aby se stal součástí kontrolní sociální organizace a bylo možné zaznamenávat prodeje (FiBL a IFOAM, 2013, 268).

Brazílie má jedny z nejlepších ekologických politik, podporuje hojně skupinové certifikace. V roce 2019 bylo ve spolupráci s Chile vyhlášeno memorandum o porozumění biopotravinám, které vede k podpoře vzájemného obchodu a vzájemnému uznání certifikačních systémů (FiBL a IFOAM, 2020, 267).

Peru

Celková ekologicky certifikovaná zemědělská plocha v Peru je přibližně 310 00 ha a divoká příroda tvoří 210 000 ha (FiBL a IFOAM, 2020, 275). Hlavní certifikované produkty jsou káva, kakao, banány a quinoa. Peru má největší počet producentů ve svém regionu (103 000), tedy i nejvíc rodinných malých farem. Jejich produkce je hodně variabilní, produkují až 100 druhů bioproduktů jako tropické ovoce, seznamová semínka, bavlna, textilie. Export biopotravin z Peru za posledních 30 let vzrostl, největšími exportéry jsou organizace malých farmářů jako například Asociación de Pequeños Productores Orgánicos (Asociace malých ekologických producentů), kterým se zvýšil roční obrat z roku 2013 z 5,7 mil. dolarů na 12,5 mil. dolarů v roce 2020 (DND). V Peru se pomalu rozmáhá i domácí trh díky vzrůstu světového zájmu o peruánskou kuchyň.

Peruánská kuchyně je sice považována za výživnou a různorodou, přesto se v zemi potýkají s problémem podvýživy z nedostatečného přístupu ke kvalitním potravinám. Polovina obyvatelstva trpí nadváhou, třetina dětí mezi 5-9 lety je obézní a skoro polovina dětí do 5 let trpí anémií. Peru se snaží s tímto problémem bojovat v rámci Mezinárodního potravinově

edukativního fóra od roku 2019. Byla i zavedena nová legislativa o podpoře zdravého stravování (hlavně ve školách), kde biopotraviny jsou podporovány (FiBL a IFOAM, 2020, 269).

Přesto, že se koncept EZ celosvětově rozšiřuje, je to stále marginální jev v porovnání s celkovou zemědělskou plochou a počtem farmářů. Někteří farmáři vnímají EZ jako alternativní směr, k dnešnímu převažujícímu konvenčnímu zemědělství, za účelem zachování a ochrany místních zdrojů a životního prostředí. Ekologické zemědělství podporuje integraci sociálních aspektů jako například skupinové certifikace, kde si skupina farmářů společně platí certifikaci, pod kterou všichni prodávají své produkty a navzájem se podporují. Sociálním dopadem EZ je také budování vztahů mezi farmáři a spotřebiteli, kdy spotřebitelé cítí potřebu podporovat své farmáře (Garibay a Ugas, 2010, 176).

4.2 Certifikace

Ekologická certifikace produktů slouží jako garance toho, že pěstování a výroba produktů odpovídají ekologickým regulacím a standardům. FAO definuje certifikaci takto:

„Certifikované ekologické produkty jsou ty, které byly vyrobeny, skladovány, zpracovány, manipulovány a uvedeny na trh v souladu s přesnými technickými specifikacemi (normami) a certifikovány jako „ekologické“ certifikačním orgánem. „(FAO, 2021)

Ekologické certifikace (dále jako eko certifikace) mají svůj počátek v roce 1972 při vzniku hnutí IFOAM. Od tohoto roku se začaly vyvíjet certifikace postupů ekologické produkce. IFOAM od té doby také zastřešuje proces certifikace a poskytuje pravidla národním i soukromým certifikačním agenturám. Před 80.lety byla eko certifikace považována za zbytečnou. S rozvojem trhu se ale stala nutností, z důvodu budování důvěry spotřebitelů hledajících ekologické a zdravé alternativy k běžným potravinám a kosmetickým výrobkům (Francis a Wart, 2009, 11).

Nástrojem certifikace jsou takzvané eko certifikáty či eko značky/známky/štítky, které zaručují udržitelnější postupy pěstebních, výrobních a logistických procesů. Označení „bio“ garantuje způsob výrobního procesu, ne kvalitu produktu (FAO, 2021). Aby produkt byl certifikován, musí splňovat přísné podmínky, které určuje každá certifikační agentura, stát nebo organizace.

Různé eko certifikáty z jiných regionů se mohou od sebe částečně lišit, avšak vždy jsou dodržovány základní podmínky bioprodukce (například podle světových organizací FAO a IFOAM). Státy mají buď v rámci ministerstva zemědělství svou vlastní eko certifikaci nebo existuje státní certifikační instituce. Například v Kolumbii a Argentině existuje v rámci ministerstva zemědělství instituce zaměřená na ekologické a udržitelné zemědělství a má svou vlastní certifikační známku (*Sello de Alimento Ecológico*) (Ministerio de Agricultura y Desarrollo Rural, 2014). Produkty, které jdou na export, musí pak odpovídat i ekologickým normám v cílovém regionu.

Certifikace může zemědělcům přinést více příležitostí na trhu. Na druhou stranu může být negativním aspektem administrativa a náklady spojené s certifikací. Například argentinská ekologická certifikace místního Ministerstva zemědělství-*Sello Alimentos Argentinos* účtuje za certifikaci pevnou částku, která nezávisí na zpracované ploše ani na získaném výnosu. Náklady za administrativu se pohybují kolem 100 až 300 USD ročně (cca 2100-6 500 Kč), náklady za kontrolu od 150 do 500 USD (cca 3200-11000 Kč) na pracovní den úředníka a případné sankce za porušení předpisů. K tomu je variabilní složka certifikace, která tvoří většinou 1 % ceny z prodejního výnosu certifikovaného produktu (Ministerio de Agricultura, Ganadería y Pesca, 2020). V porovnání s cenami v ČR za certifikaci produktu (cca 200 USD) na farmě do 50 ha vychází relativní náklady v Jižní Americe mnohem vyšší (Biokont CZ, 2020).

V zemích Jižní Ameriky se na ekologickém zemědělství podílí zejména malí farmáři. Kromě certifikovaných producentů je ale část zemědělců necertifikovaných, pro které náklady na chemické směsi pro konvenční typ zemědělství jsou příliš vysoké a na svou půdu je tedy neaplikují. Tato kategorie necertifikovaných zemědělců bývá nazývána „*organic by neglect*“ – „ekologický ze zanedbání“. Tito farmáři se pak snaží prodávat své produkty v lokálních městských centrech (Damiani, 2003, 7).

Z ekonomických důvodů začaly v 70. letech vznikat společné družstevní zajišťovny (*participatory guarantee systems*, dále zkratka PGS). V Jižní Americe jsou poměrně rozšířené, zejména u pěstitelů kávy a kaka. FiBL prezentuje PGS jako alternativu pro producenty, kteří by chtěli získat certifikaci, ale je pro ně příliš drahá. Funguje to tak, že několik farmářů se seskupí, sdílejí své znalosti, podporují se navzájem, dělají kolektivní rozhodnutí, a hlavně skupinově platí za certifikaci, což je finančně a administrativně méně náročné než při individuální certifikaci. PGS slouží hlavně lokálně (je zaměřený především na lokální trh)

(FiBL, 2018). Cílem PGS je tedy finanční a informační podpora farmářů v zemědělství, zjednodušení přístupu na trh a podpora rozvoje venkovních oblastí. V Jižní Americe bylo v roce 2018 přibližně 18 000 producentů pod skupinovou certifikací a z toho skoro polovina z nich byla v Bolívii (FiBL a IFOAM, 2020, 165). Typická velikost skupiny je 80-250 členů (FiBL, 2019, 42). Trend zapojení do PGS je na vzestupu a je uplatňován již asi v polovině zemích Jižní Ameriky (mezi nimi například Brazílie, Chile, Ekvádor a další) (FiBL a IFOAM, 2020, 157).

Hlavními exportními komoditami Jižní Ameriky jsou káva, kakao, banány a quinoa a v zemích s rozsáhlými pastvinami jako Argentina jsou to převážně maso a vlna (FiBL a IFOAM, 2013, 29). Komodity se do EU importují nejčastěji pod známými certifikačními značkami jako Rainforest Alliance, UTZ, Organic a Fairtrade. Produkty mohou být prodávány pod slovy „*organic*“ nebo „*grown sustainably*“, tím je myšleno vypěstováno podle ekologických standardů nebo v udržitelných podmínkách. Produkt pěstovaný zásadně podle standardů EZ se v češtině značí jako bio a v angličtině jako „*organic*“. Každá certifikace může mít nějaké primární a sekundární cíle, zejména environmentální, ekonomické nebo sociální (férové platy, bezpečnost zaměstnanců atd.). Certifikační schéma však není přímo spojeno s kvalitou potravin. Certifikace UTZ nebo Rainforest Alliance se sice zabývají zachováním biodiverzity, lesů a jsou obecně spojené se ochranou životního prostředí, jenže na rozdíl od ekologického značení tyto známky nemají striktně dané dodržování ekologických standardů, přesto, že je veřejně propagují. Například pro získání certifikátu mohou mít v zemědělských postupech povolené chemikálie, které jsou v EZ zakázané.

Certifikace Organic pochází od organizace IFOAM. Ta stanovuje všeobecné ekologické standardy a podporuje celosvětové přijetí ekologického zemědělství. Ekologické standardy si pak jednotlivé země mohou částečně přizpůsobit podle sebe. Asi 87 zemí má místní ekologické standardy a 18 zemí je v procesu jejich ustanovení.

Fairtrade je mezinárodní iniciativa působící v zemědělství a férovém obchodu od roku 1997. Působí ve 74 čtyřech zemích, z toho 21 z nich jsou země s nízkými příjmy. Spojuje environmentální, ekonomické a sociální aspekty. Součástí jejich závazku je snižování chudoby producentů v rozvojových zemích tím, že stanovují minimální ceny jejich produktů a snaží se o spravedlivé obchodní prostředí a podmínky. Zároveň kladou důraz na ekologicky a zemědělsky správné postupy, které nejsou sice povinné, ale jsou silně podporovány a odměňovány vyšší minimální cenou za produkty. Zemědělská produkce i prodej pod označením

Fairtrade stoupá. V Jižní Americe spolupracuje s organizací Fairtrade cca 41 % producentů, nejčastěji v Kolumbii a Peru (ITC, 2018, 26).

Zapojení pěstitelské produkce pod organizaci Fairtrade nezaručuje vždy bezrizikovitost a ziskovost vlastní zemědělské produkce. Například v oblasti kávy, nastala krize s prudkým snížením cen na počátku desátých let 21. století. Tato situace vedla k zadlužení zemědělců vůči svým družstvům bez ohledu na to, zda pěstovali ekologicky či konvenčně. Dále je třeba podotknout, že prémiové zisky z prodeje Fairtrade kávy nejdou vždy celé farmářům, ale vykládají se také za marketing a správní zařízení (Food Empowerment Project, 2021).

Známá značka Rainforest Alliance založená v roce 1987 také působí v zemědělském a potravinářském sektoru dnes ve 43 zemích. Jedná se o mezinárodní neziskovou organizaci, která se primárně snaží o ochranu lesů, zlepšení životních podmínek zemědělců a lesních společenství, a tím zmírňovat a přizpůsobovat se klimatické krizi (Rainforest Alliance, 2021). Standardy Rainforest Alliance jsou zaměřené spíše na udržitelnost než na ekologické zemědělství a na rozdíl od Fairtrade se nezaměřuje na ceny prodávaných komodit (Food Empowerment Project, 2021).

V roce 2017 se Rainforest Alliance spojilo s neziskovou iniciativou UTZ, která funguje na podobném principu. UTZ se snaží podporovat své farmáře odborným poradenstvím a školením o efektivnějších zemědělských metodách a podporuje šetrnější způsoby produkce. Toto certifikační označení je využívá především v Africe, až z 73 %. Obě značky certifikují primárně komodity jako kávu, čaj a kakao. Rainforest Alliance ještě navíc certifikuje také palmový olej, dobytek, banány a řezané květiny, u UTZ jsou to lískové oříšky (ITC, 2018, 55, 65). Dohromady se pod RA a UTZ v roce 2019 světově nacházelo přes 5 milionu hektarů zemědělské půdy, ze které více než polovinu tvořily kakaové plantáže (Rainforest Alliance, 2020). Z celkového rozsahu certifikované plochy Rainforest Alliance je v Latinské Americe kolem 32 % (ITC, 2018, 57).

Existují však i takový výrobci, které se snaží zákazníky nalákat na své produkty tím, že slibují ekologičnost a nižší negativní dopady svých produktů na přírodu. Značí si své produkty např. jako „eco-friendly“ nebo si je certifikují svými neoficiálními certifikáty, které nemusí být pravdivé. Tomuto stylu klamání zákazníků se nazývá *greenwashing*. I nepravdivá a neoficiální známka může působit na zákazníka psychologickým dojmem, že by si měl takový výrobek vybrat nad neoznačeným.

4.3 Státní podpora

Ekologické zemědělství bylo od počátku svého rozvoje podporováno zejména neziskovými organizacemi. Přes narůstající státní podporu EZ v Jižní Americe je institucionální podpora v této podle dokumentu *The World of Organic Agriculture Statistics and Emerges* obecně stále nízká. Státy se při rozvoji EZ zaměřovaly zejména na vytváření národních ekologických standardů, které již dnes mají všechny země Jižní Ameriky plně implementované kromě Venezuely (FiBL a IFOAM, 2019, 157). Programy na podporu farmářů se začaly zavádět až nedávno, po roce 2000. Problémem je, že většina těchto programů jsou jen státní iniciativy, které nejsou pevně institucionalizovány, tudíž se jedná o krátkodobé programy. Výjimkou je např. Brazílie, které se podařilo prosadit Brazílskou národní politiku pro agroekologii a ekologickou produkci a byla schválena jako součástí legislativy v roce 2009 (FiBL a IFOAM, 2019, 169).

V Jižní Americe se uplatňují různé typy státní pomoci od propagace EZ až po usnadnění přístupu na trh. Nejčastější typ podpory je financování certifikace v prvních pěti letech po přechodu z konvenčního zemědělství nebo obecně finanční podpora přes státní programy (Garibay a Ugas, 2010, 184). Další formou podpory je právní ochrana EZ, rozvoj výzkumu a technologie, propagace EZ a podpora prodeje s pomocí agentur specializovaných na export ekologických produktů do světa (FiBL a IFOAM, 2008, 173).

V zemích, kde stát nemá programovou prioritu na podporu malých farmářů EZ, často existují místní asociace a skupiny, které se snaží podporovat místní rodinné farmy a prosazovat legislativu týkající se EZ. Například Peruánskému národnímu sdružení zemědělců CONVEAGRO (zabývající se analýzou a společnými cíli zemědělců) se podařilo v roce 2015 prosadit „Zákon o podpoře a rozvoji rodinného zemědělství“, který se snaží o zlepšení kvality života rodin, které závisí na rodinném zemědělství a obecně snížit chudobu na venkově (CONVEAGRO, 2018, 2).

Jedním z důvodů, proč je nutné podporovat EZ je skutečnost, že toto rozvíjející se odvětví není ještě ve fázi, aby bylo plně konkurenceschopnosti s „tradičními“ produkty. Dalšími překážkami, které brání rozvoji EZ mohou být nedostatek informací o trhu a distribučních kanálů, strach zemědělců ze ztrát při přechodu na EZ, malý rozsah sektoru, což pro politiky není motivující se danému tématu věnovat. Obecně je v zemích Jižní Ameriky nedostatek institucionalizovaných poradenských služeb a dobře fungující organizace koordinující potřeby

ekologického sektoru. Pro státy bohatého Severu se odvětví EZ jeví jako odvětví s vysokým potenciálem hlavně v rozvoji udržitelnějšího směru spotřeby (obnovitelná energie, biopotraviny) a rozvoji venkova (IFOAM, 2020, 2).

Obecně se tedy ekologické hnutí rozrostlo v Jižní Americe díky neziskovým organizacím a finanční podpoře rozvojových agentur z Německa, Švýcarska, USA a dalších. Mezinárodní obchod je stimulován poptávkou od nadnárodních společností a velkých korporací. (Garibay a Ugas, 2010, 184).

4.4 Ekologické zemědělství a rozvoj venkova

V Jižní Americe, a obecně v rozvojových zemích, je EZ považováno za aktivitu vedoucí k podpoře a zlepšování životní úrovně venkovního obyvatelstva. Na EZ je nahlíženo jako obchodní příležitost pro malé farmáře a má potenciál ke snižování počtu lidí nacházejících se pod absolutní úrovní chudoby (ta je definována jako příjem nižší než 1,90 amerického dolarů na den). Ekologické zemědělství se stalo součástí nástroje boje proti chudobě a nedostatečné potravinové bezpečnosti (FiBL a IFOAM, 2013, 258).

Podle průzkumu *The contribution of organic agriculture to poverty reduction* od Stefana Anderberga, zaměřeného převážně na produkci bio bavlny a kávy ve státech chudého Jihu, má EZ spíše pozitivní environmentální než ekonomické dopady ve venkovních oblastech. Ekologické zemědělství se celkově rozšiřuje díky vidině možnosti vyššího výdělku, snížených nákladů za vstupy a potenciální cesty ven z chudoby. Na druhou stranu ale z průzkumu vychází, že i přes mírně vyšší zisky z bioprodukce oproti konvenční nebylo nalezeno viditelné zlepšení v místních rurálních situacích. Studie před rokem 2009 tvrdily, že produkce ekologické kávy se plošně rozšiřuje, farmářům přináší vyšší a stabilní zisky díky vyšším cenám a postupně se snižuje chudoba. Dnes jsou tyto fakta některými studiemi zpochybňována (Anderberg, 2020, 59-60).

Do konce 20.stol EZ nevypadalo jako optimální možnost pro rozvojové země, které nutně potřebovaly zvýšit produkci potravin. To se také projevovalo nedostatečným výzkumem v oblasti EZ. Když se globálně začala zvyšovat poptávka po biopotravinách, organizace v některých rozvojových zemích začaly podporovat rozvoj EZ jak kvůli obchodním příležitostem, tak pro rozvoj udržitelného zemědělství na venkově (Anderberg, 2020, 46). Ekologické zemědělství sice může farmářům přinést prémiové ceny za biopotraviny a nižší

náklady na pěstování (bez hnojiv), ale oproti farmářům v konvenčním zemědělství s vysokým kapitálem mají malé farmářské komunity v EZ nevýhodu nedostatku informací, technických dovedností a financí. Tato znevýhodnění se některé neziskové organizace snaží odstranit vzděláváním farmářů a podporou přístupu na trh (Anderberg, 2020, 48). Podle Anderberga nejsou ještě na trhu takové podmínky, které by umožňovaly snížení chudoby a zvýšily potravinovou bezpečnost ve venkovských oblastech (Anderberg, 2020, 64). Z krátkodobého hlediska se farmářům spíše vyplatí konvenční způsob zemědělství, ale z dlouhodobého hlediska s ohledem na životní prostředí je obecně výhodnější přechod na EZ.

5 Trh s biopotravinami z regionu Jižní Ameriky

Celosvětově zájem o biopotravinu stoupá. Oblasti s největším trhem a konzumací biopotravin jsou bohatší státy Evropské unie a Severní Ameriky, kde jsou lidé ochotni a mohou dovolit zaplatit si vyšší cenu za potraviny. Regiony Asie, Latinské Ameriky a Afriky jsou spíše zaměřené na export biopotravin do těchto regionů.

Data z prodeje biopotravin nejsou pro všechny země zcela dostupná, globálně jsou řádně zaznamenaná data pro asi třetinu zemí s ekologickými aktivitami (FiBL a IFOAM, 2019, 69). Ve státech s dostupnými daty byl zaznamenán nárůst tržní poptávky. Země s největšími trhy byly v roce 2018 Spojené státy, Německo, Francie, Čína a Itálie (FiBL a IFOAM, 2020, 67). Země s nejvyššími spotřebami biopotravin na obyvatele za rok 2018 byly zejména státy EU jako Švýcarsko (312 euro), Dánsko (312 euro) a Švédsko (231 euro) (FiBL a IFOAM, 2020, 19).

Kolem 85 % jihoamerických exportních biopotravin tedy míří do států Severní Ameriky, Evropské unie a Japonska. V Jižní Americe (i ostatních regionech) se postupně rozvíjí i domácí trhy a tím se snižuje závislost na exportu. V posledním desetiletí se neziskové organizace a některé místní vlády snaží zaměřit na domácí rozvoj trhu s biopotravinami. Podporou biopotravin a služeb s nimi související chtějí farmáři šířit povědomí o ekologické produkci a jejich benefitech (FiBL a IFOAM, 2013, 259).

Mezi obchodní strategie pro podporu a medializaci EZ patří organizace farmářských trhů, doručovací služby, uvádění obchodních bio značek jednotlivých supermarketů, ekologicky zaměřené obchody, samosběry a „komunitou podporované zemědělství“ (jedná se o situaci, kdy skupina několika rodin odebírají pravidelně produkci od jednoho farmáře a společně vyjednávají podmínky obchodu – jaké mají roční předplatné na konkrétní typy plodin apod.) (FiBL a IFOAM, 2007, 159).

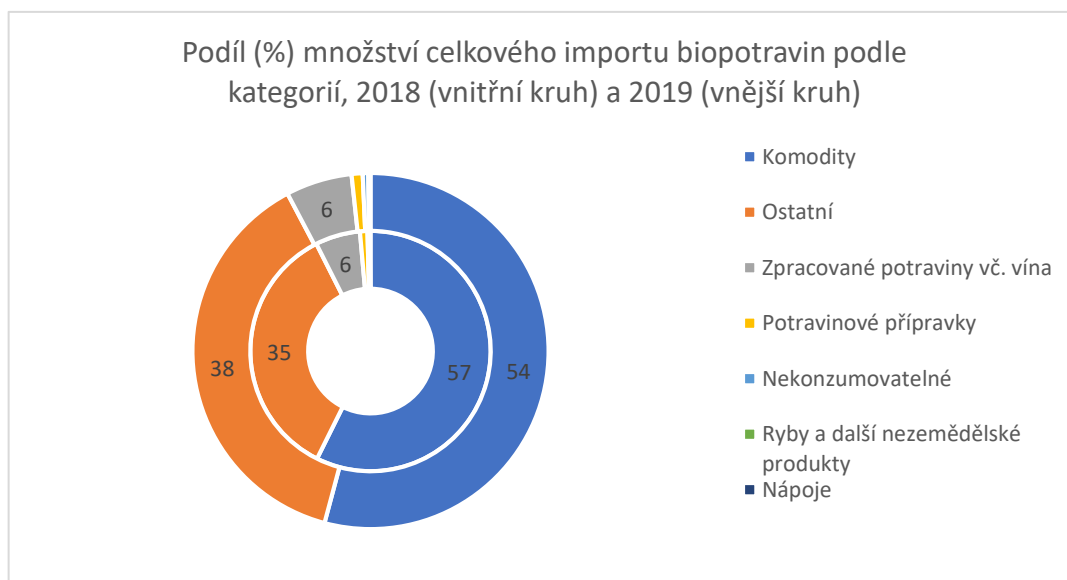
5.1 Import biopotravin z Jižní Ameriky do Evropské unie

V roce 2018 se celkově do Evropské unie importovalo 3,3 milionu tun biopotravin, z toho největší zastoupení mělo tropické ovoce – 24 %, olejniny – 11 % a obilniny 8 %. Největšími exportéry do EU jsou Čína (hlavně olejniny a sója), Ekvádor a Dominikánská Republika

(převážně tropické ovoce), a nakonec Ukrajina a Turecko (obilniny a olejniny) (FiBL a IFOAM, 2020, 142).

Z jihoamerických zemí se na importu biopotravin do EU podílí nejvíce Ekvádor distribuující tropické ovoce, zejména banány, ořechy a koření. Další významnou zemí je Peru, které také exportuje tropické ovoce, kakaové boby, maté a zároveň je pro EU největším exportérem ekologicky vypěstované kávy (až 31 %). Další významným dodavatelem je pak Brazílie, která dodává hlavně cukr a med a v neposlední řadě Argentina exportující do EU také tropické ovoce a maso (Evropská komise, 2019, 5).

Největšími odběrateli biopotravin jsou Nizozemí, do kterého se importuje až třetina biopotravin. Za ním jsou dalším důležitými importními státy Německo (13 %), Velká Británie (12 %) a Belgie (11 %). Procentuální zastoupení importovaných biopotravin rozřazených dle kategorií lze vidět níže v prstencovém grafu s porovnáním let 2018 a 2019. Komodity jsou potraviny, které se obchodují ve velkých množstvích a cenový rozdíl souvisí s kvalitou suroviny a aktuální situací na komoditní burze. Mezi “další primární“ potravinové produkty patří masové produkty, mléko, jogurt a med. Zpracované potraviny jsou sýry, masné polotovary, džusy a vína. Potraviny, které se musí připravovat jsou dětské jídlo, sladkosti a těstoviny. Nekonzumovatelné produkty jsou rostliny a esenciální oleje (Evropská komise, 2020, 2).

Graf 3: Podíl (%) množství celkového importu biopotravin podle kategorií 2018 a 2019, Převzato z: EU imports of agri-food products, Evropská komise, 2020

Ekologickou produkci biopotravin v rozvojových státech ovlivňuje zejména chování spotřebitelů bioproduktů. Pokud zájem konzumentů o biopotraviny bude stoupat, zvýší se také snaha o nasycení dané poptávky. Poptávka zákazníků z hospodářsky vyspělých regionů tedy výrazně ovlivňuje, jak se bude rozvíjet ekologické zemědělství v zemích Jižní Ameriky a v dalších rozvojových zemích.

5.1.1 Káva

Káva je velmi oblíbený nápoj zejména v rozvinutých zemích a pěstovaný převážně v zemích globálního jihu. Existují dva hlavní obchodované druhy kávových zrn pěstovaných v udržitelných podmínkách – arabica a robusta. Arabica se pěstuje v nadmořských výškách nad 1000 metrů, její zrna mají zelenou barvu a jsou asi 9 milimetrů velká. Obsah kofeinu je přibližně 1,2 % a jedná se o nejrozšířenější odrůdu. Robusta je nížinná rostlina, plantáže se sázejí pod 1000 metrů nad mořem. Zrna jsou malá, hnědá až žluto-zelená a obsah kofeinu je kolem 2,3 %. Nemají tak silnou chuť jako arabica, protože zrna mají větší podíl vody (CBI, 2019).

Díky globálnímu udržitelnému trendu narůstá u spotřebitelů pocit důležitosti udržitelnosti a původu kávových zrn a férových pracovních podmínek producentů. Dnes už si zákazník může vybírat kávu dle domovské země a typu certifikace. Tato skutečnost tlačí dodavatele k různým certifikačním označením a káva se tak stala nejvíce udržitelně certifikovanou komoditou. Trh s certifikovanou kávou je poměrně rozsáhlý. V roce 2009 bylo kolem 8 % prodávané kávy certifikované a v roce 2018 už to podle dokumentu „*The Sustainable Market 2018*“ byla čtvrtina až třetina z celkové pěstované kávy.

EU je jedna z největších spotřebitelů udržitelné kávy na světě, spotřebuje až 33 % její světové produkce. Do EU se v roce 2019 importovalo 130 000 tun bio kávových zrn, což je o 11,6 % více než předchozí rok. Třetinu dovozu tvoří káva z Peru, dalším významným dovozcem je Honduras (Evropská komise, 2020).

Celkově se pěstuje káva na více než na 11 milionech hektarech (FAOSTAT), z toho 6,4 % jsou vedena dle standardů EZ (neboli značka Organic). Dominující státy v pěstování bio kávových zrn jsou Etiopie, Peru, Tanzanie, Uganda a Indonésie. V Jižní Americe v bio kávě jednoznačně dominuje Peru se svými 120 000 ha, za ním následují Bolívie a Kolumbie s rozlohou plantáží kolem 10 000 ha, a nakonec Ekvádor a Brazílie s méně než 1600 ha (data vychází z odhadů podle FiBL survey z roku 2020).

Peru má pro pěstování kávovníku příznivé podmínky a jejich vyprodukovaná bio kávová zrna patří mezi jedny z nejlepších na světě (například získává ocenění na degustačních soutěžích v USA). Peruánská bio káva se pěstuje ve výškách obvykle od 1300 metrů nad mořem a získává se hlavně z druhů Typica Arabica a Bourbon Arabica (Organico Tienda, 2019). Typica je jednou z původních odrůd, ze které se později vyvinuly další odrůdy, jako např. Bourbon Arabica. Podle World Coffee Research je druh Typica vysoké kvality a po chuťové stránce je sladce kyselá. Zároveň je velmi citlivá na škůdce a rzi a je málo výnosná. Bourbon je přirozená odrůda Typicy, dosahuje vysoké kvality, má nasládlou chuť a střední výnosnost. Také má nízkou odolnost vůči nemocem a škůdcům (Newton, 2017).

Kromě obvyklých certifikátů Rainforest Alliance, UTZ, Fairtrade je pro kávu specifická značka certifikace 4C – The Common Code for the Coffee Community. 4C je samostatná svébytná organizace, která je mezinárodně uznávaná jako standard udržitelnosti u kávy. Jejím cílem je rozšiřovat udržitelnost jako normu v dodavatelských řetězcích kávy a také postupně zlepšovat sociální, ekonomické a environmentální podmínky pěstování a zpracování kávy po celém světě (4C, 2021). Prodej bio kávy se v EU dosahuje nejvyšších objemů v Německu. Z hlediska certifikací je značka Fairtrade dominantní zejména ve Velké Británii a Francii, Rainforest Alliance vede v Západní Evropě a UTZ značená káva je prodávána převážně v Nizozemí a v severních zemích (CBI, 2019).

Některé společnosti mají své vlastní značky jako C.A.F.E. Practices od kavárenského řetězce Starbucks nebo Nespresso AAA patřící pod Nestlé. Kavárnám a podobným podnikům (např. Starbucks nebo Costa Coffee) se v nabídkách zvyšují podíly certifikovaných kávových zrn. Také stoupá trend vlastnění kávovaru v domácnostech, i tím se tedy zvyšuje konzumace a prodej bio kávy.

Starbucks Corporation je americký největší kavárenský řetězec na světě. Certifikát Coffee and Farmer Equity (C.A.F.E.) Practices neboli “Férové postupy kávy a farmářů“ byl založen před 17 lety, a představují pravidla, která Starbucks dodržuje při získávání svých kávových zrn. Zahrnují standardy ohledně kvality, ekonomické zodpovědnosti, transparentnosti, sociální a environmentální zodpovědnosti (Starbucks, 2021). Starbucks se snaží o rozšíření těchto pravidel i mimo svou značku. Společnost uvádí, že nakupuje pouze 5 % světových dodávek kávy arabica pod certifikací C.A.F.E. Practices, ale celkově se pod touto certifikací vypěstuje kolem 18 % kávových zrn druhu arabica, dle zdrojů ekologické neziskové organizace

Conservation International, se kterými Starbucks založil tento program. Tvrdí, že udržitelnost produkce je potvrditelná a přes milion zaměstnanců vydělalo více, než je minimální mzda. Navíc 99 % farem nekácely původní lesy kvůli rozšiřování produkce. V roce 2015 Starbucks oznámil, že 99 % jejich kávy pochází z etického prostředí. Starbucks byl také součástí výzvy The Sustainable Coffee Challenge, která byla koncipována na Pařížské konferenci o klimatu v roce 2015. Cílem výzvy bylo spojení vlád, nevládních organizací a společností a naplnit společné vize udržitelnosti a transparentnosti pěstování kávy a stimulovat tím větší poptávku po kávě (Conservation International, 2018). V Jižní Americe působí C.A.F.E. Practices pouze v Kolumbii (Starbucks, 2019).

Nespresso je světovým lídrem v prodeji kávovarů, kávových kapslí a jiných příslušenství. V roce 2003 se Nespresso spojilo s Rainforest Alliance a vytvořili spolu partnerský program pro udržitelnější získávání kávových zrn Nespresso AAA Sustainable Quality. Tři „A“ znamenají tři pilíře, kvalita, produktivita a socio-environmentální udržitelnost. Až 95 % kávy je získáváno skrze AAA program a 56 % kávy je získáváno z certifikovaných farem jako Rainforest Alliance, Fairtrade a další (Nespresso, 2021). Nespresso uvedlo na trh jednorázové kapsle, které změnili způsob konzumace kávy. Více než 400 Nespresso káv je vypito každou sekundu. V loňském roce vyšla nová edice kapslí s certifikovanou bio peruánskou kávou (Nespresso, 2020).

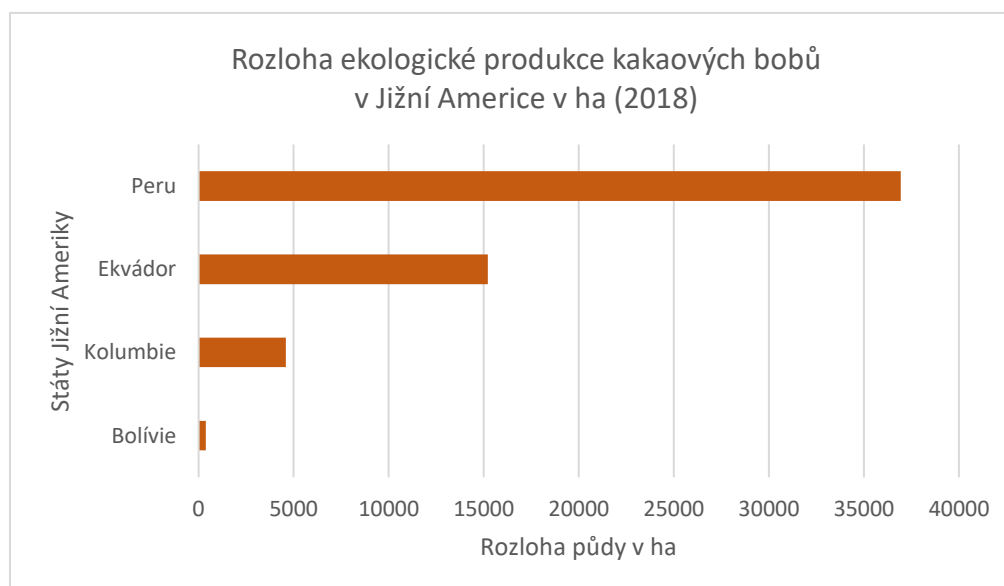
V českých kavárnách také pomalu stoupá trend certifikované kávy. Oblíbené pražské kávové řetězce jako například mamacoffee nabízí většinou bio a/nebo fairtradovou kávu nebo i slavná historická pražská kavárna Slavia se pyšní svou fairtradovou bio kávou. Význam certifikace pro české spotřebitele zatím není tak velký jako v zahraničí.

Do budoucna bude kávovník bojovat s přizpůsobením se klimatické změně. Specifické prostředí s určitými srážkami a teplotami, které bývaly pro pěstování kávy vhodné, už vhodné nebudou. Například v Mexiku někteří zemědělci přecházejí na jiné plodiny, které jsou méně náchylné ke změně klimatu. Tím se do budoucna bude snižovat nabídka kávy a ceny porostou. Farmáři buď budou muset své farmy přesunout do vyšších nadmořských výšek, přejít na jiné plodiny nebo naleznou takové zemědělské postupy, které jim umožní pěstovat kávovníky i za změněných podmínek (Conservation International, 2016).

Certifikovaná káva se tedy z úzce vymezeného trhu stává mainstreamem. Každým rokem se rozloha certifikovaných plantáží zvětšuje. S udržitelným značením producenti lákají více spotřebitelů a mohou si tak dovolit zvyšovat ceny jejich produktů. Dříve byla káva považována za luxus, dnes je konzumace tohoto nápoje každodenní součástí životního stylu. S rostoucí spotřebou kávy však vzniká i více odpadu z konzumace. Ve Skotsku například vznikla organizace Revive, která shromažďuje z místních podniků použitá kávová zrna a dále je využívají například na výrobu udržitelných kosmetických produktů (Revive, 2021). V Čechách bohužel zatím taková iniciativa neexistuje.

5.1.2 Kakaové boby

Kakaovník je původní jihoamerický stálezelený strom. Jeho plody bývají kolem 30 cm dlouhé. Existuje několik druhů kakaovníku, liší se svou hořkostí a podílem kakaového másla. Sklizeň probíhá 2x do roka, plody se odsekávají mačetou a poté se z nich vybírají semena i s dužinou. Následuje fermentace, při které se mění barva i chuť semen. Při fermentaci boby nasávají vodu, hnědnou a odděluje se slupka. Po ukončení fermentace se suší na vzduchu nebo přímo v sušárnách a po roce skladování v pytli putují do čokoládoven (Mendelu, 2021).

Graf 4: Rozloha ekologické produkce kakaových bobů v Jižní Americe v ha (2018) Zdroj: FiBL survey

Kakao je po kávě druhá světově nejrozšířenější plodina, která se pěstuje podle ekologických standardů. Podle odhadů je ekologicky certifikováno od 23 % do 38 % kakaové produkce. Kakaové boby se pěstují zejména v Africe a Latinské Americe (International Trade Center,

2018, 81). V Latinské Americe se jejich produkce koncentruje zejména ve Střední Americe, přesto je v Jižní Americe pěstování certifikovaných bio kakaových bobů s rozlohou 57 000 ha na třetím místě v rámci ekologické produkce (tj. přibližně 18 % z celosvětové plochy věnované pěstování bio kakaových bobů a 0,4 % z celkové celosvětové plochy věnované pěstování bobů). Kakaové boby se pěstují v Peru, Ekvádoru, Kolumbii a Bolívii (FiBL survey).

Do EU se v roce 2019 importovalo přibližně 66 000 tun kakaových bobů. Nejvyšší podíly dovozu měly země Dominikánská Republika - 37 % a Peru - 20 %. Boby tvoří 2 % z celkových dovážených biopotravin do EU a jsou na 13. místě nejvíce importovaných biopotravin (Evropská komise, 2020). Evropská poptávka po kakaových bobech je celosvětově nejvyšší, hlavně kvůli výrobě čokolády. Poptávka po bio kakau/čokoládě významně roste. Pro spoustu Evropanů je teď obecně udržitelnost důležitým tématem a původ čokolády nabývá na významu. Kakao společně s kávou a banány patří mezi významné fairtradové komodity a prodej kakaa je teď objemově nejrychleji rostoucím (Fairtrade, 2019, 4). Kakaový trh v Evropě je celkem diverzifikovaný, zákazníci kupují kakaové boby v různé kvalitě a původu. Tím pro producenty vytváří příležitost obchodovat s větší škálou produktů (CBI, 2020).

Hlavní mezinárodní certifikace pro kakaové boby jsou Rainforest Alliance/UTZ, Fairtrade a Organic. Rainforest Alliance s UTZ je nejčastější certifikační schéma u kakaa. V jihoamerických zemích s certifikovanými oblastmi s kakaem vede ekologické značení Organic, ale např. v Peru je fairtradová oblast kakaa větší než Organic a v Ekvádoru v certifikované kakaové oblasti vede Rainforest Alliance. Může se však vyskytovat i dvojitá certifikace jako třeba Fairtrade a zároveň Organic. Podrobné informace o certifikacích v jednotlivých zemích jsou stěží dohledatelné (Intracen, 2020, 81).

Světový průměr konzumace čokolády je kolem 0,9 kilogramu na člověka za rok. Evropské státy mají průměr mnohem vyšší, až 5 kilogramů na osobu za rok 2018, v Německu se průměr na osobu vyšplhal až na 11 kilogramů. Na tomto příkladu je vidět, proč je Evropa ideálním místem pro obchod s kakaovými boby. Roční cenový obrat za čokoládu v Evropě byl v roce 2019 53 miliard euro (1,3 bilionů českých korun). Většina velkých mezinárodních potravinářských korporací mají továrny na své čokoládové produkty v Evropě, jako např. Nestlé, Mars, Ferrero, Lindt, Barry Callebaut. Kromě toho, že je Evropa největším odběratelem kakaových bobů, má i nejrozvinutější zpracovatelský průmysl na čokoládu a je jejím největším exportérem a konzumentem čokoládových produktů (CBI, 2020).

Jelikož u zákazníků stoupá zájem o kvalitnější čokolády a čokolády s vyšším podílem kaka, jednotlivé evropské země a korporace přicházejí se svými závazky a udržitelnými strategiemi o zvyšování podílu ekologicky vypěstovaných nebo jinak certifikovaných kakaových bobů ve svých produktech. Zejména to jsou země s největší spotřebou a zpracovatelským potravinářským průmyslem jako Německo, Švýcarsko, Nizozemí a Belgie. Německo již dokonce v roce 2019 mělo ve svých čokoládových produktech 72 % certifikované čokolády. Nizozemí má v plánu dosáhnout do roku 2025 100% obsahu certifikovaného kaka ve svých čokoládových produktech. I Evropská unie jako celek se také snaží o nové regulace v rámci importu bio kaka. Chce do budoucna zabránit deforestaci a chránit globální lesy minimalizací dopadu spotřeby kaka v EU, která je považována za jedním z důvodů rizikového odlesňování (CBI, 2020).

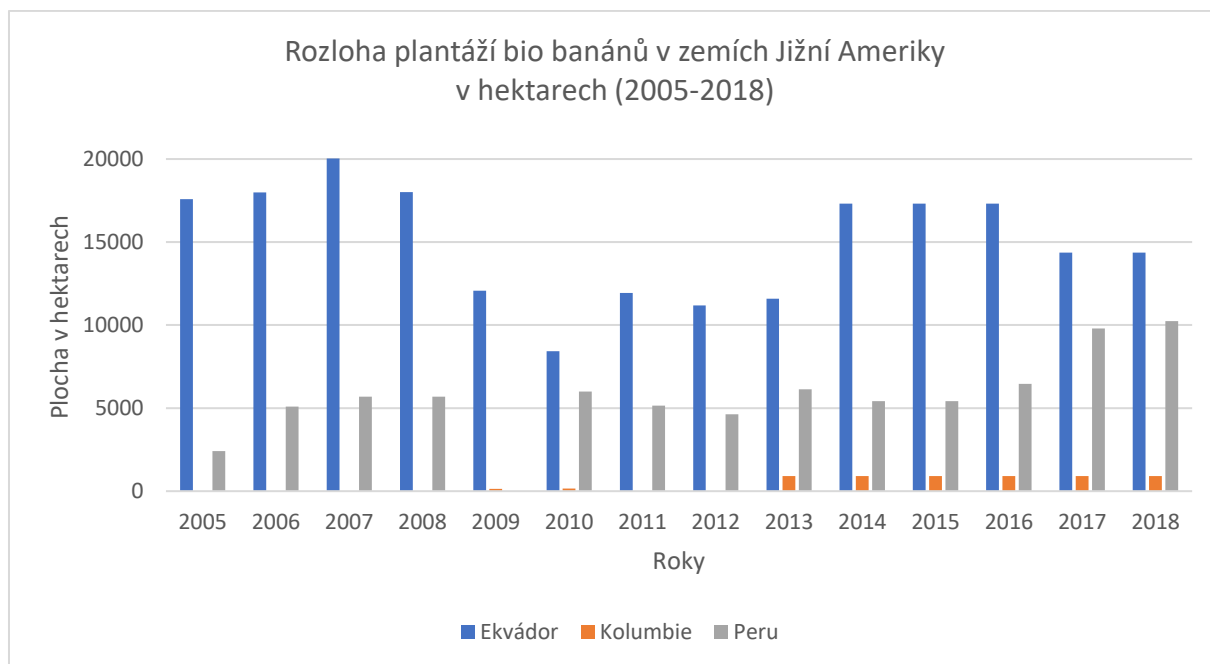
V Evropě je největší čokoládový trh pod certifikací Rainforest Alliance, hlavně v Německu, Nizozemí, Itálii, Belgii a Velké Británii. S Rainforest Alliance spolupracuje většina velkých továren na laskominy jako Nestlé a Barry Callebaut. Fairtrade má největší čokoládový trh ve Velké Británii a Německu. Další v pořadí je Švýcarsko, které obecně má nejvyšší spotřebu fairtradeových produktů na osobu. Co se týče značení Organic, je Evropa až na druhém místě za Severní Amerikou. Nejvíce se prodávají opět v Německu, Francii a Itálii (CBI, 2020). Dnes se dodavatelům bez certifikací stále ztěžuje přístup na evropský trh, protože se evropské státy zaměřují na výběr šetrněji vypěstovaných kakaových produktů a tím je na certifikaci kladen větší důraz.

5.1.3 Banány

Banány jsou celosvětově nejoblíbenějším a nejprodávanějším ovocem. Existuje více než 1000 druhů banánů, z nichž je nejrozšířenější typ Cavendish, který tvoří asi 47 % celosvětové produkce. Díky jejich odolnosti při transportu je to hlavní druh banánu importovaný do EU a USA. Pro venkovské oblasti některých zemí, například pro Brazílii, Ugandu a Rwandu, je banán důležitou součástí denního příjmu kalorií (až 25 %). Nebo může pěstování banánů být hlavním zdrojem příjmů farmářských rodin např. v Costa Rice nebo v Guatemale (FAO, 2021).

V Jižní Americe jsou banány čtvrtou nejrozšířenější ekologicky pěstovanou plodinou. Rozloha jejich plantáží je přibližně 25 500 ha. Pěstují se hlavně v Ekvádoru, Peru a Kolumbii. Z grafu lze vyčíst, že rozloha bio plantáží v Ekvádoru je celkem kolísající. Za poslední dva

zaznamenané roky se plocha zmenšila o asi 3 000 ha, ale naopak v Peru se o stejnou velikost rozšířily (FiBL survey).

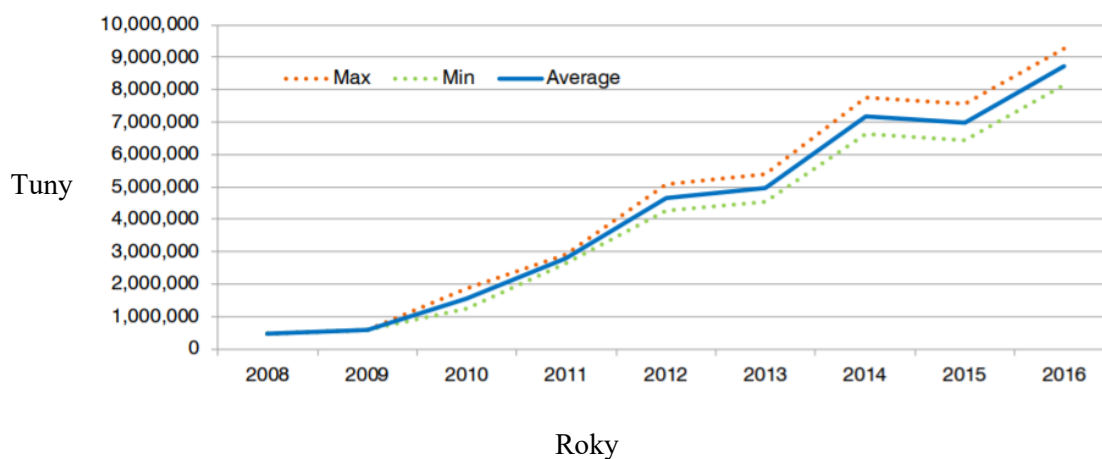
Graf 5: Rozloha plantáží bio banánů v zemích Jižní Ameriky v hektarech (2005-2018) Zdroj: FiBL survey

V porovnání s “tradičními“ banány se v Jižní Americe se pěstují na 832 000 ha (FAOSTAT), rozloha plantáží s bio banány je 25 500 ha, což tvoří pouhé 3 % z celkové produkce. To je více než světový průměr, kde rozloha plantáží bio banánů tvoří přibližně 1,8 %. Ale od roku 2010 se rozloha bio plantáží podle dat zvětšila o 10 000 ha, což je skoro o dvojnásobek (FiBL survey). Důvod rozšíření plantáží je zvyšující se poptávka po banánech, která může být způsobena např. stoupajícím trendem růstu obyvatel v rozvojových zemích. Zároveň rostoucí zájem o vlastní zdraví přispívá k vzrůstajícímu trendu poptávky o bio banány v EU a Severní Americe (FAO, 2021).

Přesné číslo vyprodukovaného množství bio banánů není jednoduše zjistitelné, protože plantáže jsou často vlastněné malými farmáři, kteří mohou prodávat svou produkci na neformálních trzích a zanedbávat evidenci prodeje. FAOSTAT uvádí přibližné číslo celkové vyprodukovaných banánů, tedy konvenční i bio, za rok 2019 - přes 117 milionu tun produkce. Největší producenti banánů jsou regiony Asie (asi 50 % z celkové produkce, místní státy si své konvenční i bio banány spotřebovávají hlavně lokálně), Latinská Amerika a Afrika (FAO, 2021). Níže v grafu lze vidět přibližný odhad vypěstovaných certifikovaných banánů mezi lety 2008-2016 z dat certifikačních agentur Fairtrade, Organic, Rainforest Alliance a UTZ,

nejčastějších ekologicky zaměřených certifikací. Jelikož jsou v grafu sjednoceny data z různých certifikačních agentur s odlišnými standardy, je výsledná hodnota bio banánů mnohem nižší.

Průměrné množství produkce certifikovaných banánů 2008-2016

Graf 6: Průměrná produkce certifikovaných banánů mezi lety 2008-2016, převzato z *The State of Sustainable Markets 2018*

Data s informacemi o importu a exportu bio banánů do EU se také nejsou otevřené, často statistiky zpoplatněné. Avšak EU začala od roku 2018 vydávat celoroční přehled o jejím importu biopotravin. Banány tvoří přibližně 85 % z udávaného čísla dováženého tropického ovoce. Z dokumentu vyplývá, že z roku 2018 na rok 2019 se import bio banánů zvýšil ze 654 000 tun na 749 000 tun, tudíž o 14,6 %, z toho odhadem je 31 % z Ekvádoru a 15 % z Peru. Celkový import tropického ovoce z Ekvádoru a Kolumbie zvýšil o 10 % respektive 31 % mezi lety 2018 a 2019 (Evropská komise, 2020).

Největší světové firmy obchodující s banány jsou Fyffes, Chiquita, Dole, a Fresh Del Monte. Z vyjmenovaných firem je irská firma Fyffes největším evropským dodavatelem, provádí až 80 % banánového obchodu v EU (FAO, 2021). Fyffes již přes 20 let na vybraných farmách v Kolumbii a Peru vede plantáže obhospodařované podle ekologických standardů a dováží produkci do EU, zejména do Nizozemí, Velké Británie a Německa. Kromě bio banánů podporují i Fairtrade produkci, jejíž prodej v posledních letech stoupá, především ve Švýcarsku a Velké Británii. Jsou to tedy největší dodavatelé Fairtrade banánů ve světě a zároveň bio banánů do EU (Fyffes). V rozhovoru s Fairtrade uvádí, že jejich cíle se shodují s vybranými SDG's (zdraví, rovnováha pohlaví, důstojná práce a další), které jsou zároveň i hlavními prioritami Fairtrade. Tudíž jejich spolupráce je oboustranně pozitivní (Fairtrade, 2020).

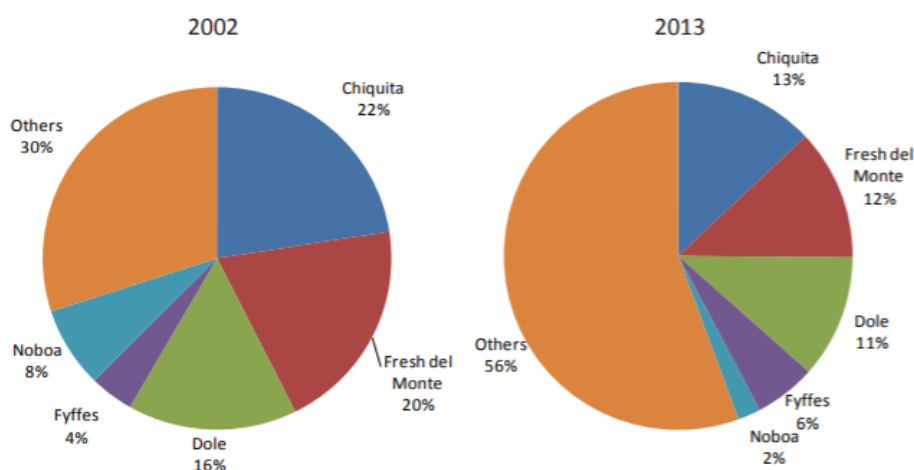
Chiquita, dříve známá jako United Fruit Company, je hlavním dodavatelem banánů do USA. Společně s Dole a Fresh del Monte byly v minulosti největšími banánovými obchodními firmami, ovládaly až dvě třetiny světového obchodu. V roce 2013 se podíl snížil na třetinu. (FAO, 2014, 1) Tyto tři firmy jsou kritizovány za neférové jednání se svými pracovníky a neférové výplaty. Chiquita ještě navíc za rasismus a kolonialistické stereotypy použité v rámci marketingu prodeje banánů do USA (např. svou reklamou z 50. let “Chiquita Banana and the Cannibals“) a sexualizaci a objektivizaci latinskoamerických žen zobrazením “banánové ženy“ v logu (Food Empowerment Project, 2021).

U Chiquity se podíl z prodeje bio banánů se za posledních 20 let zvýšil z 5 % na 10 %. Zákazníci projeví zájem o bio banány skrze dotazník, ze kterého vyšlo, že čtvrtina až třetina banánů zakoupené respondenty jsou bio (Mackey, 2020). Značka Dole nabízí bio ovoce již přes 20 let a také zaznamenává větší poptávku zejména pro bio banány. V roce 2019 tvořily bio banány 8 % z celkového světového banánového prodeje (Produce Business, 2019). Jejich největší dodavatelé bio banánů jsou Ekvádor. Fresh del Monte, se zázemím na Floridě, uvádí bio banány jako jejich nejžádanější bio ovoce z nabídky (Produce Business, 2018).

Obecně banány patří mezi takzvané “know value items“ neboli výrobky, u kterých si spotřebitelé pamatují cenu. Podle cen nejzákladnějších potravin, jako litr mléka nebo půl kila chleba, pak hodnotí celkovou cenovou hladinu vybraného obchodu. Obchodníci cílí na snížení ceny za kilo banánů, aby zákazníky přesvědčili o nižších cenách i u ostatních produktů a tím se jim vyplatí udělat větší nákup. Obecně je faktem, že při nákupu banánů zákazníci příliš nehledí na značku. Velkoobchodní řetězce tedy dokázaly cenu banánů snížit ještě tak, že nakupují produkci přímo od nezávislých producentů, a ne od velkých firem. Díky této strategii se výrazně snížil globální podíl exportovaných banánů ze zmíněných pěti největších firem ze 70 % na 44 % (Ekumenická akademie, 2017, 15-16). Tlak na snižování cen je velký a neustálý, udržitelnost je v tomto směru pro firmy velkou výzvou. Lidé sice stojí o lepší zacházení s přírodními zdroji, ale zároveň nechtějí, aby náklady za změnu k lepšímu měly dopad na ceny komodit (Fairtrade, 2020).

Podíl vybraných firem ve světovém banánovém exportu (2002 a 2013), v objemu

Market shares of selected companies in global banana exports, by volume

Graf 7: Podíl vybraných firem ve světovém banánovém exportu (2002 a 2013), v objemu, Zdroj: *The Changing Role of Multinational Companies In The Global Banana Trade*, FAO, 2014

Prostor pro diskusi o výzvách v banánovém řetězci dává Mezinárodní banánové fórum (*World Banana Forum – WBF*), které vzniklo za podpory FAO. Podniky se zde společně snaží o nalezení efektivnější a udržitelnější obchod s produkcí. Cílem tohoto fóra je společné řešení problémů spojených s produkcí, s jejími negativními environmentálními dopady, s problémy na pracovištích a ekonomických aspektů. Fórum sdružuje výrobce, vývozce, maloobchodníky, vlády, spotřebitele a další. Zároveň FAO má i své vlastní fórum *The FAO intergovernmental group on bananas and tropical fruit*, fórum pro mezivládní konzultace a sdílení informací o obchodu s banány (FAO, 2021).

5.2. Propagace ekologického zemědělství v rozvinutých zemích

Poptávka po produktech ekologického zemědělství je z velké části tažena poptávkou zemí rozvinutého světa. Obyvatelé západních zemí tedy zásadně ovlivňují vývoj EZ tím, že více či méně kupují produkty EZ, přičemž poptávka po nich je v porovnání s konvenčními produkty, stále nízká. Biopotraviny bývají dražší než ty konvenční, což je běžný faktor odrazující zákazníky od koupě. Zejména v Česku je tento trend, nakupovat co nejvíce levně bez ohledu na kvalitu či další souvislosti, velmi rozšířený.

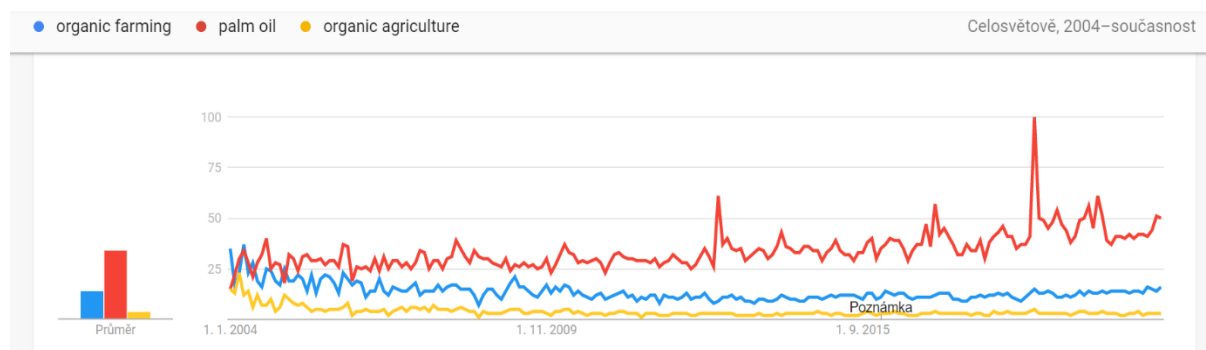
Vládní a neziskové organizace zabývající se ekologií a tématy udržitelnosti by měly více mediálně upozorňovat na negativní globální dopady konvenčního zemědělství a zaměřovat se na pozitivní aspekty EZ. Po získání obrazu o intenzitě komunikace různých témat lze použít

četnost vyhledávání konkrétních výrazů na internetu. Pro průzkum zájmu o EZ bylo využito aplikace Google Trends, která ukazuje míru vyhledávání konkrétních pojmů.

Podle aplikace byla četnost hledání výrazu „*organic farming*“ v roce 2004 ve světě cca dvojnásobná než dnes. Regionálně je pojem vyhledávaný spíše v afrických a asijských zemích (což indikuje vyhledávání spíše producenty a ne spotřebiteli). Pojem „*organic agriculture*“ je vyhledávaný ještě mnohem méně. V Latinské Americe je přeložený pojem do španělštiny „*agricultura orgánica*“ populární v Panamě a Kostarice, a méně je vyhledávaný v zemích podél Andského pohoří. Co se týče celosvětového vyhledávání bio kávy, kakaa a banánů, stoupající zájem o bio kávu (pojem „*organic coffee*“) je vysoký na rozdíl od ostatních komodit.

Míru propagace a intenzitu mediální komunikace EZ lze z veřejných zdrojů porovnat s celosvětově známou problematikou získávání palmového oleje. Srovnávací vývoj vyhledávání uvedený v grafu č.8 indikuje, že tematika palmového oleje obecně vnímána mnohem intenzivněji, než témata spojená s EZ a to především díky silné propagaci médií a environmentálně zaměřených organizací jako Greenpeace.

Relativní četnost vyhledávání pojmů „organic agriculture“, „organic farming“ a „palm oil“ ve vyhledávači Google Trends od roku 2004 po současnost

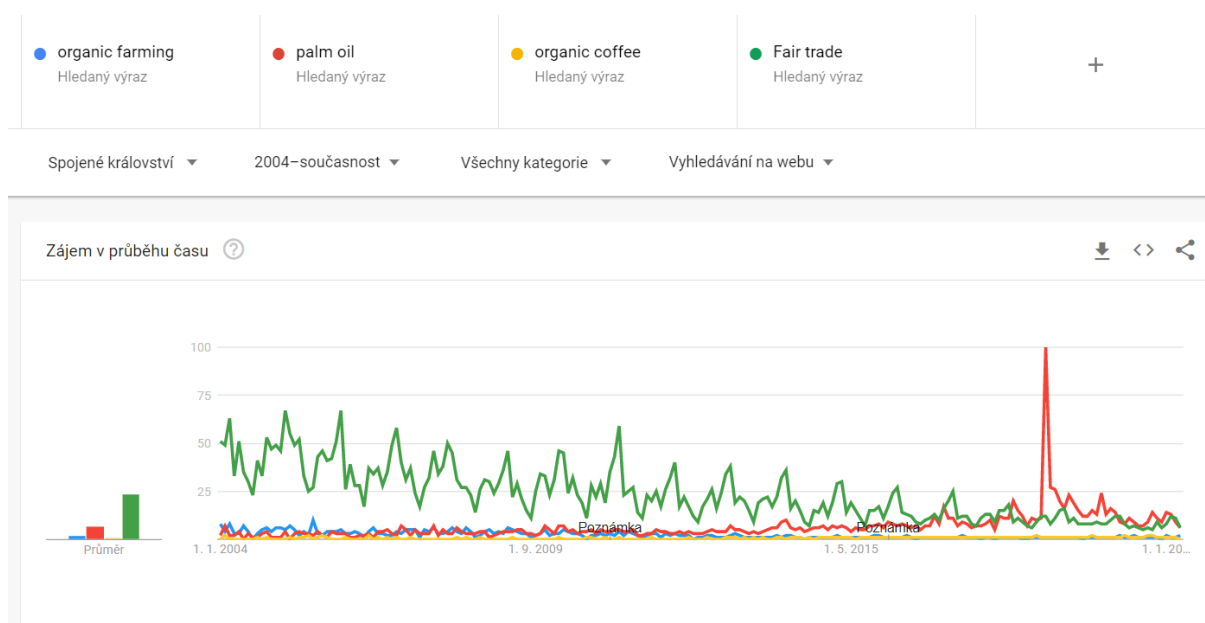

Graf 8: Relativní četnost vyhledávání pojmů „organic agriculture“, „organic farming“ a „palm oil“ ve vyhledávači Google Trends od roku 2004 po současnost, Zdroj: Google Trends

V České republice vyhledávání těchto pojmů nejsou jak v angličtině, tak ani v češtině, velmi populární. Roste sice počet reklam na určité biopotraviny, ale ty jsou spíše spojeny se zdravím životním stylem než se šetrnější produkcí. Je zde nízká institucionální a mediální podpora EZ, která by zdůrazňovala hlubší kontext udržitelnosti v biopotravinách.

Pro srovnání intenzity komunikace tématik ekologického zemědělství a certifikační značky Fairtrade, byl použit podobný princip. V grafu č.9 je uvedeno porovnání mezi četnostmi vyhledávaných pojmů ekologické farmaření (*organic farming*), palmový olej (*palm oil*), bio káva (*organic coffee*) a tématika Fairtrade ve Spojeném království. Z grafu vyplývá, že tématika Fairtrade vždy byla ve Spojeném království mnohem více vyhledávána a komunikována oproti tématice EZ. Ve Spojeném království mají lidé větší povědomí o přínosech této certifikace pro producenty při nákupu takto certifikovaných produktů. I v dalších bohatých evropských zemích jako Švýcarsko, Francie a Německo převládá větší vyhledávatelsnost pojmů související s Fairtrade. Důvodem větší popularity Fairtrade může být větší zapojení zpracovatelského průmyslu (často globálních potravinových korporací), lepší medializaci a komunikaci této organizace s veřejností a tím pádem větší povědomí o výhodách této certifikace pro farmáře v rozvojových zemích. Tato skutečnost je důkazem toho, proč v Jižní Americe s Fairtrade spolupracuje více než 40 % místních producentů. Pro farmáře je výhodnější pracovat s certifikací Fairtrade, protože prosazuje jak enviromentální tak i sociální aspekty, zejména férové zisky z produkce. Oproti tomu ekologické zemědělství sice řeší důležitost udržitelnosti v zemědělských systémech, ale v realitě nemá na farmáře významný pozitivní finanční dopad.

Relativní četnost vyhledávání pojmů “organic farming“, “palm oil“, “organic coffee“ a “Fair trade“ ve Spojeném království v letech 2004-současnost

Graf 9: Četnost vyhledávání konkrétních pojmů ve Spojeném království od roku 2004 po současnost, Zdroj: Google Trends

Z tohoto průzkumu vyplývá, že iniciativy organizace Fairtrade jsou v EU lépe medializované a komunikované na rozdíl od tématiky ekologického zemědělství, a proto je pro farmáře

v rozvojových zemích výhodnější prodávat své potraviny s certifikací Fairtrade při obchodování s EU (protože v Severní Americe jsou biopotraviny mnohem více vyhledávanější než fairtrade produkty).

Výsledky tohoto průzkumu jsou odhadové na základě otevřených dat aplikace Google Trends. Podrobná datová analytika komunikace výše uvedených témat by byla nad rámec této práce.

Závěr

Trend ekologického zemědělství od začátku 21. století stoupá jak v Jižní Americe, tak celosvětově. Poptávka spotřebitelů zejména v rozvinutých zemích roste a díky vyššímu zájmu se nabídka biopotravin rozšiřuje. Certifikace ekologického zemědělství se zčásti překrývá s ostatními ekologicky orientovanými značkami, a ne vždy ve veřejnosti existuje představa o významu a obsahu. Této skutečnosti mohou některé firmy využít a značit své potraviny legislativně nedefinovanými pojmy jako „*eco-friendly*“, čímž zákazníkovi dávají pocit udržitelnosti produktu, ať je realita jakákoliv. Při porovnání hlavních cílů certifikací Organic a Fairtrade se Fairtrade jeví jako lepší varianta pro spolupráci pro producenty v rozvojových zemích, hlavně z důvodu větších finančních benefitů pro farmáře při zachování podpory principů ekologického zemědělství. Proto je také certifikace Fairtrade více rozšířená mezi producenty a z průzkumu intenzity vyhledávání také mnohem více komunikovaná v zemích bohatšího severu.

Obecně zájem o biopotraviny však stále tvoří jen malé procento oproti konvenčním produktům, tudíž mají pořád relativně slabou pozici, ale o to větší prostor pro další rozvoj. Ekologické zemědělství svou podstatou spadá do 17 cílů udržitelného rozvoje OSN, což ukazuje jeho důležitost pro budoucí zajištění potravinové bezpečnosti s ohledem na rostoucí počet obyvatel země a zmenšující se zdroje.

V Česku (a zřejmě i dalších zemích postkomunistického bloku), stále existuje nízké povědomí veřejnosti ohledně ekologického zemědělství a dopady spotřeby biopotravin na situaci v rozvojových zemích. Instituce, nevládní organizace, ale i školy by se měly zaměřit na zintenzivnění komunikace těchto témat a podpořit tím pokračující rozvoj ekologického zemědělství.

Zdroje

4C. The 4C Certification System. *4C* [online]. Nizozemí [cit. 2021-01-14]. Dostupné z: <https://www.4c-services.org/about/what-is-4c/>

About the Rainforest Alliance. *Rainforest Alliance* [online]. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <https://www.rainforest-alliance.org/about>

About us. *Revive: Bringing Waste To Life* [online]. [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://revive-eco.com/>

ANDERBERG, Stefan. The Contribution of Organic Agriculture to Poverty Reduction, *Vulnerability of Agricultural Production Networks and Global Food Value Chains Due to Natural Disasters* [online]. Jakarta, Indonésie: Economic Research Institute for ASEAN and East Asia, 2020 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: https://www.eria.org/uploads/media/Books/2020-Jan/06_Vulnerability-of-Agricultural-Production-Networks_Chapter-3.pdf

Asociacion de Pequeños Productores de Querecotillo. *Dun and Bradstreet Logo* [online]. [cit. 2021-01-09]. Dostupné z: <https://www.dnb.com/business-directory/company-profiles/asociacion-de-peque%C3%B1os-productores-organicos-de-querecotillo.6c98d13ea22b30f25f5e7b0aa550c763.html>

Banana facts and figures. *Food and Agriculture Organization of the United Nations* [online]. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <http://www.fao.org/economic/est/est-commodities/bananas/bananafacts/en/#.YE33-J1Kg2x>

BIOKONT CZ. *Ceník služeb roku 2021 pro ČR* [online]. Brno 2020. [cit. 27.12.2020]. Dostupné z: https://www.biokont.cz/wordpress/wp-content/uploads/2020/10/Cenik_sluzeb_roku_2021_CR.pdf

Bitter Brew: The Stirring Reality of Coffee. *Food Empowerment Project* [online]. [cit. 2021-01-14]. Dostupné z: <https://foodispower.org/our-food-choices/coffee/>

BÍLÝ, Vojtěch. *Trh s biopotravinami v roce 2018 dynamicky rostl* [online]. In: . 28.4.2020 [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/mze/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/x2020_trh-s-biopotravinami-v-roce-2018.html

CBI. Exporting sustainable coffee to Europe. *CBI, Ministry of Foreign Affairs* [online]. Nizozemí, 2019 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.cbi.eu/market-information/coffee/sustainable-coffee>

Committed to 100% Ethically Sourced. *Starbucks* [online]. [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.starbucks.com/responsibility/community/farmer-support/farmer-loan-programs>

CUMMING, Ed. How Nespresso's coffee revolution got ground down. *The Guardian* [online]. 2020 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/food/2020/jul/14/nespresso-coffee-capsule-pods-branding-clooney-nestle-recycling-environment>

DAMIANI, Octavio. *The Adoption Organic Agriculture Among Small Farmers in Latin America and the Caribbean Thematic Evaluation*. [online] Oaxaca, Mexico 2003. [cit. 20.12.2020]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/305682235_The_Adoption_of_Organic_Agriculture_Among_Small_Farmers_in_Latin_America_and_the_Caribbean?channel=doi&linkId=5799273b08ae33e89fb0c622&showFulltext=true

Discover the AAA Sustainable Quality Program. *The Positive Cup* [online]. 2016 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.sustainability.nespresso.com/aaa-sustainable-quality-program>

DVORSKÝ, Jan a Jiří URBAN. *Základy ekologického zemědělství*. 2. ÚKZÚZ, 2014. Dostupné také z: http://eagri.cz/public/web/file/410563/EKO_zemedelstvi_2014.pdf

El Café Organico Peruano es el Mejor del Mundo. *Organico Tienda* [online]. 2019 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://organico.tienda/blog/?--el-cafe-organico-peruano-es-el-mejor-del-mundo>

EVROPSKÁ KOMISE. *EU import of organic agri-food products: Key development in 2019*. 2020. Dostupné také z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/market-brief-organic-imports-june2020_en.pdf

EVROPSKÁ KOMISE. *Organic imports in the EU: A first analysis-Year 2018*. 2019. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/market-brief-organic-imports-mar2019_en.pdf

FAIRTRADE. Fairtrade and Fyffes: A Long-term Partnership for Sustainable Bananas: Organic and Fairtrade. *Fairtrade* [online]. 12.10.2020 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://www.fairtrade.net/news/fairtrade-fyffes-a-long-term-partnership-for-sustainable-bananas>

FAIRTRADE. *Kakaové noviny* [online]. 2019 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: https://fairtrade-cesko.cz/wp-content/uploads/2019/03/NOVINY_KAKAO_WEB.pdf

FAO. *Organic Agriculture. What are certified organic products* [online] [cit. 29.12.2020]. Dostupné z: <http://www.fao.org/organicag/oa-faq/oa-faq2/en/>

FAO. *The Changing Role of Multinational Companies In The Global Banana Trade*. Řím, 2014. Dostupné také z: <http://www.fao.org/3/i3746e/i3746e.pdf>

FiBL, *Group Certification, Internal Control Systems in Organic Agriculture: Significance, Opportunities and Challenges* [online]. Švýcarsko, 2019. [cit. 29.12.2020]. Dostupné z: <https://orgprints.org/35159/7/fibl-2019-ics.pdf>

FiBL. *Participatory guarantee systems: organic certification to empower farmers and strengthen communities* [online]. Chania, 2018. [cit. 27.12.2020]. Dostupné z: https://orgprints.org/34865/1/home-et-al-2018-Presentation-IFSA2018_PGS.pdf

FŇUKAL, Miloš. *Rozvojová geografie Latinské Ameriky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4741-4.

FRANCIS, Charles a WART, Justin Van. *History of Organic Farming and Certification* [online] University of Nebraska, Lincoln 2009. [cit. 25.12.2020]. Dostupné z: <https://access.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.2134/agronmonogr54.c1>

GARIBAY, Salvador V. a Roberto UGAS. *Organic Farming in Latin America and the Caribbean* [online]. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, a IFOAM - Organics International, Bonn, 2010 [cit. 2021-01-06]. Dostupné z: <https://orgprints.org/17931/1/garibay-ugas-2009-world-organic-agriculture.pdf>

IFOAM. *How Organic Agriculture Helps Achieve Sustainable Development Goals* [online]. [cit. 2020-12-26]. Dostupné z: https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-04/oasdgs_web.pdf

IFOAM. *Policy Summary: Why Policy Makers Should Support Organic Agriculture* [online]. s. 2 [cit. 2021-01-23]. Dostupné z: https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-05/ps-30_why_policy_makers_should_support_organic_agriculture.pdf

ITC. *The State of Sustainable Markets 2018: Statistics and Emerging Trends*. Ženeva, 2018. Dostupné také z: <https://www.intracen.org/uploadedFiles/intracenorg/Content/Publications/Sustainability%202018%20layout-FIN-web2.pdf>

JIRŮ, Petr a Josef DLOUHÝ. *Ekologické zemědělství. Ekologické zemědělství*. 1992, s. 223-226. ISBN 80-209-0233-3.

LERNOUD, Julia, Jason POTTS a Gregory SAMPSON. *The State of Sustainable Markets 2018: Statistics and Emerging Trends*. Geneva: ITC, 2018. ISSN 978-92-1-047447-4. Dostupné z: https://www.ifoam.bio/sites/default/files/2020-05/ps-30_why_policy_makers_should_support_organic_agriculture.pdf

MACKEY, Bridget. Chiquita Bananas works to meet increased demand for organics. *Fresh Plaza* [online]. 14.1.2020 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://www.freshplaza.com/article/9179818/chiquita-bananas-works-to-meet-increased-demand-for-organics/>

MINISTERIO DE AGRICULTURA, GANADERÍA Y PESCA. *Como hacer para certificar un producto orgánico* [online]. Ciudad de Buenos Aires. [cit. 26.12.2020]. Dostupné z: http://www.alimentosargentinos.gob.ar/contenido/revista/pdfs/10/10_02_como_B.htm

MINISTERIO DE AGRICULTURA Y DESARROLLO RURAL, *Autorización a Certificadoras de Productos Ecológicos*. [online]. Bogotá 2014. [cit. 25.12.2020]. Dostupné z: <https://www.minagricultura.gov.co/tramites-servicios/Paginas/Sello-Ecologico.aspx>

MINISTERIO DE AGRICULTURA Y RIEGO DE PERÚ. *Ley n°30355: Ley de Promoción y Desarrollo de la Agricultura Familiar* [online]. s. 2 [cit. 2021-03-08]. Dostupné z: <https://conveagro.org.pe/wp-content/uploads/2020/02/LEY-DE-AGRICULTURA-N%C2%B0-30355-LEY-DE-PROMOCION-Y-DESARROLLO-DE-LA-AGRICULTURA-FAMILIAR-.pdf>

NAIR, K.P.P. Coffee. *The Agronomy and Economy of Important Tree Crops of the Developing World* [online]. s. 181-208. 2010 [cit. 2021-01-08]. Dostupné z: <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1016/B978-0-12-384677-8.00006-0>

NANDWANI, Dilip, ed. *Sustainable Development and Biodiversity: Organic Farming for Sustainable Agriculture*. Switzerland, 2016, s. 2. ISBN 978-3-319-26803-3. Dostupné také z: https://books.google.cz/books?id=MTmFCwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

NESTLÉ-NESPRESSO. *Nespresso Launches It's First Organic Coffee For It's Original And Vertuo System* [online]. 2020 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://nestle-nespresso.com/news/nespresso-launches-its-first-organic-coffee>

NEWTOWN, Tanya. Coffee Varieties: A Crash Course in Geisha vs Bourbon. *Perfect Daily Grind* [online]. 1.8.2017 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://perfectdailygrind.com/2017/08/geisha-vs-bourbon-a-crash-course-in-coffee-varieties/>

OSN. 2. *Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství* [online]. [cit. 2020-12-26]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/sdg-2-vymytit-hlad-dosahnout-potravinove-bezpecnosti-a-zlepseni-vyzivy-prosazovat-udrzitelne-zemedelstvi/>

Our Products: Organic and Fairtrade. *Fyffes* [online]. [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://www.fyffes.com/our-products/organic-fairtrade/>

Peeling Back the Truth on Bananas. *Food Empowerment Project* [online]. [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://foodispower.org/our-food-choices/bananas/>

PRODUCE BUSINESS. Organic Bananas Ripe For Growth. *Produce Business* [online]. 1.9.2019 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://www.producebusiness.com/organic-bananas-ripe-for-growth/>

RAINFOREST ALLIANCE. *2019 Certification Data Report: Cocoa, Coffee, Tea, and Bananas* [online]. 2019 [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: https://www.rainforest-alliance.org/sites/default/files/2020-05/AR19_data_report-spreads.pdf

SCIALLABA, Nadia El-Hage a Caroline HATTAM, ed. *Organic agriculture, environment and food security*. Řím: FAO, 2002. ISBN 92-5-104819-3. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/y4137e/y4137e04.htm>

SENASA. *Situación de la Producción Orgánica en la Argentina durante el año 2019* [online]. Buenos Aires, 2020 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: https://www.argentina.gob.ar/sites/default/files/situacion_de_la_produccion_organica_en_la_republica_argentina_-2019.pdf

STARBUCKS. Coffee Unites. *Starbucks Stories and News* [online]. 2019 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://stories.starbucks.com/emea/stories/2019/coffee-unites/>

STOECKERT, Anthony. Bananas Are Organics Standout. *Produce Business* [online]. 1.9.2018 [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://www.producebusiness.com/organic-bananas-ripe-for-growth/>

Technologie sacharidů: Zpracování kakaových bobů a výroba čokolády a čokoládových cukrovinek [online]. Mendelova univerzita v Brně [cit. 2021-02-09]. Dostupné z: https://web2.mendelu.cz/af_291_projekty2/vseo/print.php?page=8312&typ=html

The European market potential for certified cocoa. *CBI, Ministry of Foreign Affairs* [online]. 2020 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.cbi.eu/market-information/cocoa-cocoa-products/certified-cocoa/market-potential>

TROJAK, Barbora a Tomáš BÍLÝ. *Příběh tropického ovoce*. Ekumenická akademie, 2017. Dostupné také z: http://www.zaferovebanany.cz/sites/default/files/brozura_ovoce_na-web.pdf
WCED. Cesta k trvale udržitelného rozvoje. *Naše společná budoucnost*. 1987, s. 47. ISBN 80-85368-07-02.

VELDE, Bruno Vander Coffee giant changing the sustainability game, report shows. *Conservation International* [online]. 2018 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.conservation.org/blog/coffee-giant-changing-the-sustainability-game-report-shows>

VELDE, Bruno Vander. What on Earth is 'sustainable' coffee? *Conservation International* [online]. 2016 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.conservation.org/blog/what-on-earth-is-sustainable-coffee>

WILLER, Helga. *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2007* [online]. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, a IFOAM - Organics International, Bonn, 2007 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://orgprints.org/10506/1/willer-yussefi-2007-p1-44.pdf>

WILLER, Helga. *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2008* [online]. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, a IFOAM - Organics International, Bonn, 2008. [cit. 2021-01-23]. Dostupné z: <https://orgprints.org/13123/4/world-of-organic-agriculture-2008.pdf>

WILLER, Helga. *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2013* [online]. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, a IFOAM - Organics International, Bonn, 2013 [cit. 2021-01-21]. Dostupné z: <https://orgprints.org/26322/1/1606-organic-world-2013.pdf>

WILLER, Helga. *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2016* [online]. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, a IFOAM - Organics International, Bonn, 2016 [cit. 2021-01-10]. Dostupné z: <https://orgprints.org/31151/1/willer-lermoud-2016-world-of-organic.pdf>

WILLER, Helga. *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2019* [online]. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, a IFOAM - Organics International, Bonn, 2019 [cit. 2021-01-06]. Dostupné z: <https://www.fibl.org/de/shop/2020-organic-world-2019.html>

WILLER, Helga. *The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2020* [online]. Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, a IFOAM - Organics International, Bonn, 2020 [cit. 2021-01-06]. Dostupné z: <https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/5011-organic-world-2020.pdf>

What is the demand for cocoa on the European market? *CBI, Ministry of Foreign Affairs* [online]. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.cbi.eu/market-information/cocoa/trade-statistics>